

Usawa wa mwanamume na mwanamke kwa mtazamo wa Biblia

Philip B. Payne

2015 / 2023

Imetafsiriwa kutoka Kiingereza kwa Kijerumani

na Hans-Jörg Ronsdorf

Tafsiri ya Kijerumani imechapishwa kwa ruhusa ya fadhili ya Philip Barton Payne

Usahihishaji (toleo la Kijerumani): Wolfgang Klöckner

Sulzberg, Oktoba 2026

Toleo la 2, limepitiwa upya (toleo la 1: Julai 2023)

Kuagiza (kijitabu cha Kijerumani) kwa barua pepe

hj-ronsdorf@t-online.de

Kwa simu: 08376 929643

Bei ya kila kijitabu: Euro 3.80 pamoja na gharama za usafirishaji

www.hans-joerg-ronsdorf.de

ISBN 978-3-9820715-8-9

Yaliyomo

1 Dibaji

Je, si jambo la kushangaza kwamba swali hili – kama jinsia ina tofauti yoyote katika ufalme wa Mungu, katika jamii, katika familia na ndoa – bado linajadiliwa kwa hisia kali hata katika karne ya 21 miongoni mwa Wakristo wanaoshika maungamo ya imani na walio waaminifu kwa Biblia? Kwa ukali kiasi kwamba mtu angedhani kwamba ni jambo la kweli kuu ya Injili au la mamlaka ya Maandiko Matakatifu. Kwanza hili: Mwanamume na mwanamke ni tofauti kwa hakika. Hakuna swali. Lakini kinachopaswa kufafanuliwa ni hiki: Je, mwanamume ana nafasi ya kuongoza au ya kutangulia juu ya mwanamke? Na je, kutokana na hilo wanawake hawaruhusiwi kuwafundisha wala kuwaongoza wanaume au makanisa?

Ukweli ni huu: Makanisa na jumuiya za waumini hukutana na jambo hili kila wakati – yaani kila wanawake na wanaume wanapokutana pamoja. Kwa maana hiyo jambo hili si la daraja la pili. Kwa wengine, wanaume ndio wenye mamlaka ya kuongoza na kufundisha. Kwa wengine, haijalishi mtu ni wa jinsia gani. Kuitekeleza mitazamo yote miwili katika kanisa moja ni vigumu sana, au haiwezekani kabisa. Kwa hiyo tunapaswa kurudi tena kwenye maandiko ya Biblia. Ingawa tumeshafika huko mara nyingi. Na hata hivyo: Tufanye jaribio jingine.

Philip B. Payne, mwanatheolojia na mtaalamu wa lugha, anatuchukua katika safari fupi kupitia Maandiko. Ni Maandiko yaliyomfanya abadili mawazo yake kuhusu jambo hili. Someni kwa nini. Ameandika vitabu kadhaa kuhusu jambo hili.¹ Kijitabu mlichoshika mikononi mwenu kina makala iliyochapishwa mwaka 2015 katika jarida *Priscilla Papers*.² Katika dibaji ya mwandishi kwa toleo hili la Kijerumani (“Safari yangu ndefu”) baadhi ya uvumbuzi mpya unazungumziwa.

Jina la kijitabu hiki linaonyesha wazi msimamo unaotetewa. Kinafupisha kwa ufupi mpangilio wa uumbaji kwa mtazamo wa usawa: Mwanamume na mwanamke wana haki sawa na wanabeba wajibu sawa. Kila hali ya kutokuwa sawa kati ya jinsia kwa ngazi za mamlaka inakataliwa kuwa si ya kibiblia, kwa sababu inapingana na Injili.

Jambo la kuvutia ni hili: Katika ulimwengu wa wazungumzaji wa Kiingereza, katika miaka ya karibuni vimetoka vitabu vya wanaume ambao zamani walishikilia kile kinachoitwa mtazamo wa ukamilishano kuhusu mwanamume na mwanamke (taz. mapendekezo ya vitabu mwishoni). Mtazamo huu unasema kwamba katika kanisa wanaume peke yao wanaruhusiwa kuongoza na kufundisha. Lakini waandishi hawa sasa wameuacha kabisa mtazamo wa ukamilishano. Kwao Biblia ndiyo kipimo pekee. Hawakuuliza ni nini kingeipendeza jamii ya leo au jinsi ya kujipendekeza kwa utamaduni. Bali waliyauliza na kuyachunguza Maandiko tena na tena. Matokeo yao yalikuwa ya kauli moja: Biblia inafundisha usawa wa mwanamume na mwanamke bila masharti yoyote. Katika kila uhusiano. Katika kila mahali. Katika kila wakati. Siri ya Edeni ilikuwa kwamba jinsia zote mbili zinaleta nguvu zao tofauti: Hawa anamkamilisha Adamu kama mshirika mwenye haki sawa, wa kiwango kilekile, katika kile anachokosa. Na bila shaka kinyume chake pia.

Wakati umefika wa kukomesha fikra za kumpanga mwanamume na mwanamke kwa daraja. Ingawa fikra hizo zina rangi ya Kikristo, zinatoka katika utamaduni wa kale wa kidunia – hata kama kwa karne nyingi zilionyeshwa kuwa kweli ya Biblia. Ndani ya Kristo zimekomeshwa kabisa. Mpangilio wa wokovu kupitia Kristo umerejesha mpangilio wa asili wa uumbaji na umekomeshwa ubaguzi wote wa kijamii wa zamani hadi wakati wetu wa leo. Milele. Katika kanisa, katika uumbaji mpya, tofauti ya jinsia si tena sababu ya kunyimwa haki, ya kutengwa, ya kuwa juu au chini ya mwingine. Vivyo hivyo kwa tofauti kati ya watumwa na mabwana, au kati ya Wayahudi na wasio Wayahudi. Watu wote wanabaki kuwa vile walivyo hasa. Lakini katika kanisa sifa hizi hazileti tofauti tena – hata kama katika jamii, kwa kufuata utamaduni na nchi, kwa bahati mbaya bado zinaleta tofauti kwa kiasi fulani.

Labda mtaweza kuyafuata mawazo ya Philip B. Payne angalau mara moja bila chuki ya awali – hata kama mnashikilia na kuishi mtazamo wa ukamilishano.

Mimi pia ni mmoja wa wale waliolazimika kubadili maoni yao miaka michache iliyopita. Kwa sababu ya kujifunza Maandiko mfululizo na kwa bidii. Ninampenda Yesu, ninaipenda Biblia na nimekuwa nikiisoma kwa karibu miaka 50. Nimeyashughulikia mabadiliko yangu katika kitabu, na kwenye tovuti nimekusanya vifaa zaidi ambavyo mtu anaweza kuvipakua bure: www.frauen-vergebt-uns.de

Kabla Philip B. Payne hajaanza kusema: Ni mada chache sana zinazoamsha hisia nyingi na kali namna hii. Kila mtu mbele za Mungu na Neno lake na “athibitike katika akili zake mwenyewe” (Warumi 14:5). Lakini ni wazi kwamba hali ya jambo hili si dhahiri namna hiyo. Katika baadhi ya mahali mtu lazima afanye makisio, na makisio hayo yanampeleka upande mmoja au mwingine. Kwa hiyo mwito huu unawahusu wote: kubaki watulivu, kusikiliza, kutafakari, kutoa sababu nzuri kwa hoja zao, na kutofikiri kwa “nyeusi na nyeupe” mahali ambapo ni kijivu – yaani si dhahiri. Tunapaswa kujielekeza kwa ushuhuda wote wa Maandiko, si kwa mistari miwili au mitatu tu.

Siku inakuja ambapo tutasikia ukweli kuhusu jambo hili kutoka kinywani mwa Mwokozi wetu na Mungu wetu. Ninaitazamia kwa furaha. Hapo tutalazimika pia kutoa hesabu kwa ajili yetu wenyewe. Kile kitakachoonekana wakati huo kuwa si sahihi, hatutaweza tena kukirekebisha.

Hans-Jörg Ronsdorf, Augsburg, Juni 2023

2 Safari yangu ndefu

Kanisa nililokulia liliongozwa na wanaume peke yao. Lakini wasiwasi wangu mkuu ulikuwa kama ningekuwa na uzima wa milele. Nilipomweleza jambo hili kiongozi wangu wa vijana katika Redwood Camp huko Mount Hermon, California, aliniomba nisome Yohana 3:16, kisha akaniuliza kama ninamwamini Yesu. Nilisema: “Ndiyo.” Kisha akauliza: “Je, utakuwa na uzima wa milele?” Nilijibu: “Hilo ndilo tatizo. Sijui.” Akasema: “Soma tena.” Kisha yakafuata maswali yaleyale mawili na majibu yangu yaleyale mawili. Akasema tena: “Soma tena.” Mara hii hatimaye nilielewa: “Kila mtu amwaminiye asipotee, bali awe na uzima wa milele” – hii ni ahadi ya Mungu. Nilipiga magoti na kuomba: “Baba, unisamehe kwa kukufanya mwongo, kwa kutoiamini ahadi yako.” Nilijazwa na furaha ya uhakika wa imani, ambayo haijawahi kuniacha, kwa sababu imejengwa juu ya ahadi ya Mungu asiyeweza kusema uongo (Tito 1:2). Mapema nilijifunza jinsi ilivyo muhimu kwamba Neno la Mungu lililoandikwa ni la kweli na la kuaminika.

Nilipokuwa na Operation Mobilisation (OM) huko Ufaransa, nilishuhudia jinsi Joel, mvulana kipofu, alivyobadilishwa na furaha alipomwamini Yesu. Badala ya kusomea udaktari, nilikwenda Japani kwa miezi 14 pamoja na shirika la misheni TEAM (The Evangelical Alliance Mission). Mchungaji wangu, Kashioka Sensei, alisema kwamba Wakristo wa kiinjiili huko Japani walihitaji zaidi ya yote mtu mwenye shahada ya uzamivu katika Agano Jipya – na bora zaidi kutoka Chuo Kikuu cha Cambridge. Kwa hiyo, baada ya masomo yangu katika Trinity Evangelical Divinity School nchini Marekani, nilianza masomo ya uzamivu huko Cambridge. Tasnifu yangu ilihusu pingamizi moja dhidi ya kutokuwa na makosa kwa Maandiko Matakatifu. Lilikuwa pingamizi pekee ambalo mafunzo yangu ya seminari hayakunipa jibu: Maelezo ya mfano wa mpanzi yanaonekana kujipinga, kwa sababu yanasema “mbegu ni neno” na pia “hawa ndio waliopandwa”. Niligundua kwamba tofauti hii inayoonekana inatokana na kutoelewa kitenzi cha Kiaramu “kupanda”. Katika Kigiriki kile “kinachopandwa” ni mbegu. Katika Kiaramu kwa kawaida ni udongo unaopandwa. Kwa hiyo “hawa ndio waliopandwa” inawalinganisha watu na aina mbalimbali za udongo zinazopokea mbegu. Matumizi haya ya “waliopandwa” yanaonyesha kwamba maelezo ya mfano wa mpanzi yalitafsiriwa kutoka Kiaramu kwenda Kigiriki. Kwa hiyo maelezo hayo hayangeweza kubuniwa na kanisa lililozungumza Kigiriki, na hivyo ni ushahidi kwamba yanatoka kwa Yesu. Uvumbuzi huu ulichapishwa katika New Testament Studies 26 (1979-80), uk. 564-568.

Muda mfupi baada ya kufika Cambridge, mhadhiri mmoja alidai: “Hakuna kifungu katika Agano Jipya, kikieleweka katika muktadha wake wa asili, kinachobana huduma ya wanawake.” Nilifikiri kwamba 1 Timotheo 2:12 inawakataza wanawake kuwafundisha wanaume, na karibu nipaze sauti: “Hiyo si kweli!” Usiku ule niliusoma waraka wa kwanza kwa Timotheo kwa Kigiriki, nikijaribu kupata ushahidi kwamba alikuwa amekosea. Lakini baada ya kuusoma waraka huo kwa Kigiriki tena na tena kwa zaidi ya mwezi mmoja, nilitambua: Karibu kila sentensi ya waraka huu inashughulikia matatizo yanayotajwa katika sehemu ya kwanza kuhusu walimu wa uongo. Zaidi ya hayo, waraka unawataja wanawake peke yao kama wale waliodanganywa na walimu wa uongo. Katika hali hii maalum inaeleweka kabisa kwamba Paulo anawakataza wanawake kujinyakulia mamlaka ya kufundisha. Maneno ya 1 Timotheo 2:12 na muktadha wake wa kihistoria yanapatana kabisa na maagizo kwa ajili ya mgogoro uliokuwa ukiendelea wakati huo katika kanisa la Efeso.

Ikiwa mtu anaelewa 1 Timotheo 2:12 kama katazo la jumla kwa wanawake kuwafundisha wanaume, ni vigumu mno kulipatanisha na sehemu nyingine za Maandiko – hasa na nyaraka za Paulo. Paulo anawaamuru mara kwa mara “wanawake”, “wote” au “yeyote” kufundisha au kutabiri (1 Wakorintho 11:5; 14:5, 24, 26, 31, 39; Wakolosai 3:16; 1 Timotheo 3:1-2; Tito 2:3; 2 Timotheo 2:2; linganisheni

Waebrania 3:1, 12; 5:12). Paulo anawaheshimu wanawake wengi waliowafundisha wanaume (Warumi 16:1-12; Matendo 18:1-7, 26), miongoni mwao Euodia, Sintike (Wafilipi 4:2), na Loisi, bibi yake Timotheo, na Eunike, mama yake (2 Timotheo 1:5), waliomfundisha Timotheo Maandiko Matakatiifu “tangu utoto” (2 Timotheo 3:15). Hakuna kinachoonyesha kwamba mafundisho hayo yaliwahi kukoma. Luka, mwenzake Paulo, anaandika kuhusu binti wanne wa Filipo waliotabiri (Matendo 21:8-9). Agizo Kuu la Yesu katika Mathayo 28:19-20 linaelekezwa kwa kanisa lote (linganisheni Luka 24:33, 47-53), kwa wanawake kama kwa wanaume: “Basi, enendeni, mkawafanye mataifa yote kuwa wanafunzi, mkiwabatiza kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu; na kuwafundisha kuyashika yote niliyowaamuru ninyi.” Mungu alifunua Maandiko yaliyovuviwa hata kupitia wanawake (Kutoka 15:21; Waamuzi 5:2-31; 1 Samweli 2:1-10; 25:24-31; Mithali 31; Luka 1:25, 42-55). Haya yote yanaonyesha: Haielekei hata kidogo kwamba Paulo alikusudia 1 Timotheo 2:12 kuwa katazo la jumla la mwanamke kumfundisha mwanamume – au kwamba Roho Mtakatifu aliuvuvia mstari huo kwa maana hiyo.

2.1 Mifano minne ya uvumbuzi mpya

Baadaye nilichunguza pia vifungu vingine ambavyo nilidhani vinabana huduma ya wanawake. Ikadhihirika kwamba hivyo pia nilikuwa nimevielewa vibaya. Hapa kuna mifano minne, ikiwemo uvumbuzi mpya niliofanya tangu mwaka 2015, ilipochapishwa makala ya muhtasari inayofuata katika kijitabu hiki:

1) 1 Timotheo 2:15 haifundishi kwamba wanawake wanaokolewa kwa kuzaa watoto. Katika mistari miwili iliyotangulia Paulo anarejea Mwanzo 3:13, ambapo habari ni kudanganywa kwa Hawa na anguko lake. Baada ya hapo inafuata Mwanzo 3:15: “Uzao wa mwanamke” utamponda nyoka kichwa. Katika 1 Timotheo 2:15 Paulo anataja dawa ileile dhidi ya anguko: “lakini kila mmoja ataokolewa kwa njia ya (*dia*) ule uzazi (*tês teknogonias*).” Wokovu huu unasimama kinyume waziwazi cha dokezo lililotangulia kuhusu anguko, na unapatana kikamilifu na masharti yanayofuata: “wakidumu katika imani, na upendo, na utakatifu”. Ni kiima “kila mmoja” peke yake kinachoeleza kubadilika kwa kitenzi kutoka umoja (“ataokolewa”) hadi wingi (“wakidumu ...”). Katika mahali pengine pote katika nyaraka za Paulo, “kuokoa” (*sôzô*) na maneno yanayohusiana nalo yanamaanisha wokovu wa kiroho. Katika 1 Wakorintho 15:2 Paulo anatumia muundo uleule kabisa (kauli ya kutendwa ya *sôzô* + *dia* + genitivi) kutaja njia ya wokovu: “mnaokolewa kwa njia ya Injili”. Zaidi ya hayo: Mifano yote mitatu ya *teknogonia* katika maandiko ya Kigiriki kabla ya Paulo inahusu kuzaliwa kwa mtoto mmoja. Hakuna hata mmoja unaohusu kuzaa watoto kwa ujumla. “Ule uzazi” una kibainishi (article). Katika waraka wa kwanza kwa Timotheo kibainishi kinasimama mara sitini na moja mbele ya nomino ya umoja. Hamsini na tano kati ya vibainishi hivyo vinaonyesha waziwazi kitu fulani mahususi, kimoja. Kimoja tu kina maana ya jumla bila shaka (1 Timotheo 4:8). *Kwa hiyo ni jambo la kawaida kuelewa “ule uzazi” kuwa unahusu kuzaliwa kwa mtu mmoja mahususi. Ni kuzaliwa kupi ambako ndiko njia ya wokovu? Ni kuzaliwa kwa Yesu peke yake!*

Wengine wanajiuliza kama wasomaji wa waraka wa jumla wangelielewa dokezo hili, lakini huu si waraka wa jumla. Paulo aliuandika waraka huu hasa “kwa Timotheo” (1:2), mjumbe wake aliyefundishwa vizuri. Hili linathibitishwa na maumbo mengi ya mwito “wewe” (nafsi ya 2 umoja) katika waraka wote: 1 Timotheo 1:3 (mara 2), 18 (mara 3), 19; 3:14 (mara 2), 15; 4:6 (mara 4), 7 (mara 3), 11 (mara 2), 12 (mara 2), 13, 14 (mara 3), 15 (mara 3), 16 (mara 7); 5:1 (mara 2), 3, 7, 11, 18, 19, 20, 21 (mara 2), 22 (mara 4), 23 (mara 3); 6:2 (mara 2), 11 (mara 3), 12 (mara 4), 13, 14, 17, 20 (mara 2). Timotheo alikuwa mhubiri (2 Wakorintho 1:19), mjumbe wa Paulo (1 Wakorintho 4:17; 16:10; 1 Wathesalonike 3:2, 6; 1 na 2 Timotheo) na mtendakazi pamoja naye (Warumi 16:21), ambaye Paulo

katika mstari wa kwanza wa nyaraka zake nyingi anamtaja kama katibu wake. Yeye ndiye aliyeandika waraka wa pili kwa Wakorintho, nyaraka kwa Wafilipi na kwa Wakolosai, nyaraka za kwanza na za pili kwa Wathesalonike, pamoja na waraka kwa Filemoni. Bila shaka Timotheo aliweza kuelewa kwamba “ataokolewa kwa njia ya ule uzazi” katika muktadha huu unamhusu Yesu.

2) Usemi wa Kigiriki kuhusu uaminifu katika ndoa unapatikana katika maumbo mawili: “mume wa mke mmoja” (kwa mfano 1 Timotheo 3:2) na “mke wa mume mmoja” (kwa mfano 1 Timotheo 5:9). Lakini ikiwa mwenzi mwaminifu angeweza pia kuwa mwanamume, matumizi ya lugha ya Kigiriki yalidai umbo “mume wa mke mmoja”. Timothy Friberg anahesabu kati ya maumbo 7,500 na 8,000 ya kisarufi ya kiume katika Agano Jipya (karibu moja katika kila sentensi!) ambayo lazima yawajumuishe wanawake au yanaweza kuwajumuisha. Yohane Krisostomo alilielewa hili. Jambo hili linaonyeshwa na mahubiri yake ya 11 juu ya 1 Timotheo 3 (PG 62,545 na kuendelea), ambapo kuhusu 1 Timotheo 3:12 anaandika: “Mashemasi wawe waume wa mke mmoja. Hili linapaswa kusemwa pia kuhusu mashemasi wanawake.” Ingawa Krisostomo aliamini kwamba wanawake ni duni kuliko wanaume (NPNF1 12:151.4), alikubali kwamba usemi wa Kigiriki “mume wa mke mmoja” unawahusu wanawake kama unavyowahusu wanaume – kama neno “monogamia” (ndoa ya mwenzi mmoja) kwetu. **Kwa hiyo maneno “mume wa mke mmoja” hayawazuii wanawake kuwa na kazi ya mwangalizi (1 Timotheo 3:2), ya mzee wa kanisa (Tito 1:6) au ya shemasi (1 Timotheo 3:12).**

3) Kwa mujibu wa Tito 2:3, “wazee wanawake” wanapaswa kuenenda kama inavyopasa huduma ya patakatifu, na ... wawe “walimu wa mambo mema”. Maneno ya Paulo yanapatana kabisa na “wazee wanawake” wa kanisa. Kwa hiyo mtu hapaswi kudai kwamba Biblia haiwataji wazee wanawake. Neno la “wazee wanawake”, *presbytidas*, ni neno lililele ambalo baadaye lilitumika kukataza kuwekwa kwa “wazee wanawake”.³ **Paulo alibuni neno “walimu wa mambo mema” (*kalodidaskalous*) ili kuwaeleza wazee wanawake.** Katika Tito 2:4-5 inafuata mifano ya yale ambayo wazee wanawake wanapaswa kufundisha. Bila shaka orodha hii si kamili. Lakini hakuna chochote katika mistari hii kinachosema au kudokeza kwamba wazee wanawake wanaruhusiwa kuwafundisha wanawake vijana tu.

4) 1 Petro 3:7 haina kitenzi kikuu. Lakini “vivyo hivyo” kinaonyesha kwamba Petro alimaanisha “nyenyekeeni”. Hivyo kunatokea ulinganifu na maagizo matatu yaliyotangulia ya kunyenyekea:

“Nyenyekeeni kwa kila mamlaka ya wanadamu kwa ajili ya Bwana” (2:13)

“Watumwa, wanyenyekeeni mabwana zenu kwa hofu yote” (2:18)

“Ninyi wake, vivyo hivyo [*homoiôs*] wanyenyekeeni waume zenu” (3:1)

Kwa hiyo 1 Petro 3:7 inaamuru: “Ninyi waume, vivyo hivyo [*homoiôs*] wanyenyekeeni wake zenu, mkikaa nao kwa akili, mkiwatambua kuwa chombo dhaifu cha kike [BDAG 208, *gynaikeios*, ‘-a kike’, jambo ambalo likiunganishwa na ‘warithi pamoja’ linadokeza kwamba ni cha thamani] na kuwamwagia heshima kama warithi pamoja wa kipawa cha neema cha uzima, ili maombi yenu yasizuliwe.”

Kwa miaka mingi sikuchapisha matokeo ya utafiti wangu, kwa sababu niliogopa kwamba yangeweza kuleta migawanyiko katika kanisa. Mke wangu na mimi tulipokuwa wamisionari wa Evangelical Free Church huko Japani, nilimwomba Bwana anionyeshe wazi kama alitaka nichapishe matokeo yangu. Ndani ya saa ishirini na nne baada ya ombi hilo mambo matatu yalitokea: Rais wa Evangelical Free Church huko Amerika, A. T. Olson, aliniomba nichapishe matokeo yangu. Mwenyekiti wa chama chetu cha wachungaji aliniomba niandike makala kuhusu wanawake katika uongozi wa kanisa. Na nikapata mkononi makala ya Douglas J. Moo.⁴ Humo, katika uk. 70, inasemwa kwamba “wanawake kuwa rahisi

kudanganywa kunawazuia wasishiriki katika kufundisha hadharani ... Kuna kazi fulani ambazo wanawake kwa asili yao hawazifai.” Majibu haya ya wazi ya maombi yalinipa uhuru wa kumjibu Moo katika makala.⁵ Watu wasiohesabika wamenishuhudia kwamba machapisho yangu yamewaweka huru wanawake kwa ajili ya huduma yenye matunda. Zaidi ya hayo kuna kukubaliwa na wasomi kutoka ulimwengu wote na kutoka katika mapokeo mengi ya Kikristo. Haya yote yamenithibitishia waziwazi kabisa: Kwa kweli Mungu aliniongoza kuchapisha.

Baada ya miaka hamsini ya utafiti, bado sijapata kifungu chochote katika maandiko ya asili ya Maandiko Matakatifu kinachobana huduma ya wanawake. Utafiti wangu umeimarisha imani yangu kwamba Biblia haina makosa katika yote inayofundisha. Biblia, si utamaduni wetu, ndiyo mamlaka yetu.

2.2 Je, usawa wa wanaume na wanawake ni muhimu?

Watu wengi hawakutoa mapingamizi ya kibiblia dhidi ya utumwa, kwa sababu waliogopa kwamba jambo hilo lingeligawa kanisa. Lakini sasa kanisa linakubali kwamba lilikuwa kosa la kutisha kutopambana na utumwa. Tunajitahidi kwa ajili ya upatanisho kati ya watu wa rangi mbalimbali, na tunakemea udhalimu wa ubaguzi wa rangi. Mungu anadai pia haki kwa ajili ya wanawake. ***Mungu anapinga upendeleo uliomo katika kila mfumo wa ngazi za mamlaka kati ya jinsia. Na anapinga ukandamizaji wa wanawake ambao mfumo huo umesababisha katika historia yote. Ndiyo, kwa hiyo hili si jambo dogo. Ni muhimu kwa uinjilisti, kwa kutangaza Injili na kwa kusonga mbele kwa ufalme wa Kristo. Zaidi ya hayo, linaathiri jinsi tunavyowatendea wengine kwa upendo na heshima, hasa katika ndoa.***

Jambo hili ni muhimu kwa sababu Biblia ni Neno la Mungu lenye mamlaka kwa watu wote. Ukweli unastahili kazi ngumu ya uchunguzi wa makini. Tafsiri za Biblia zisizo sahihi na fasiri za kupotosha za vifungu fulani zimechangia kunyanyaswa kwa wanawake. Mojawapo ya matokeo ni kwamba mamilioni ya watu wamelipa kanisa kisogo. Mamilioni wengine wanaichukia Biblia, kwa sababu wanadhani kimakosa kwamba Biblia inawakandamiza wanawake. Mifano mingi ya wanawake waliokuwa na nafasi za uongozi katika Biblia inathibitisha kwamba Mungu huwapa wanawake karama kwa ajili ya huduma na huwaongoza katika huduma. Wale wanaobana huduma ya wanawake wanalifanya kanisa kuwa maskini. Wanabana kutangazwa kwa Injili, wanapinga karama na wito ambao Roho Mtakatifu anawapa wanawake, na wanatenda kinyume cha kanuni nyingi za Maandiko zinazoeleza haki sawa ya mwanamume na mwanamke.

3 Biblia inafundisha usawa⁶ wa mwanamume na mwanamke

Je, Biblia haipatani yenyewe katika swali la jinsia? Wasomi wengi wa kiinjili wanaoheshimiwa sana wanaamini kwamba Biblia inathibitisha usawa wa jinsia na pia majukumu maalum ya kila jinsia, na kwamba kati ya hayo mawili kuna mvutano. Je, tunaweza kufikia msimamo wa kibiblia ulio na umoja bila kulilazimisha andiko la Biblia? Je, ni lazima kuutoa ufafanuzi mzuri wa maandiko kama dhabihu juu ya madhabahu ya theolojia ya kinfumo? Hakika ufafanuzi mzuri wa maandiko na theolojia nzuri ya kinfumo vinakwenda pamoja. Kwa miongo mingi, kwa maombi, nimeshindana na mikinzano inayoonekana katika maandiko kuhusu jinsia, na ninaweza kusema kwa uaminifu kwamba maandiko ya Biblia yenyewe ndiyo yaliyobadilisha uelewa wangu. Kuanzia umbaji hadi umbaji mpya, ujumbe wa Biblia kuhusu jinsia katika kanisa na katika ndoa unathibitisha kila mara usawa wa mwanamume na mwanamke.

3.1 Wanawake katika Agano la Kale

3.1.1 Mwanamke katika uumbaji na baada ya anguko

Kitabu cha Mwanzo kinaonyesha: Mungu aliwaumba wanadamu kama jinsia zilizo sawa, si chini ya uongozi wa mwanamume.⁷ Kinafundisha kwamba mwanamume na mwanamke wameumbwa kwa usawa kwa mfano wa Mungu na kwa pamoja wana mamlaka juu ya dunia (Mwanzo 1:26-27). Usawa wao hauishii katika nafasi yao ya kiroho mbele za Mungu, bali unaenea pia katika mamlaka yao juu ya dunia. Mungu aliwabariki mwanamume na mwanamke na kuwapa wote wawili agizo katika mstari wa 28: “Zaeni, mkaongezeke, mkaijaze nchi, na kuitiisha; mkatawale ... kila kiumbe chenye uhai kiendacho juu ya nchi.”

Muundo wa simulizi ya uumbaji unafikia kilele chake katika kuumbwa kwa mwanamke, anayetimiza hitaji la mwanamume la kuwa na mwenzi anayefanana naye (2:18, 20). Andiko linaeleza kwamba mwanamke aliumbwa kuwa ‘ezer *kēnegēdō* wa mwanamume; kwa tafsiri ya neno kwa neno: “nguvu inayolingana naye”. Kwa bahati mbaya, neno ‘ezer hapa mara nyingi linatafsiriwa “msaidizi”, jambo ambalo katika Kiingereza au Kijerumani linadokeza mtu wa chini au mtumishi. Lakini katika Biblia ‘ezer halimaanishi kamwe “msaidizi” kwa maana ya “mtumishi”, bali karibu kila mara linamweleza Mungu kama mwokozi, nguvu au uweza wa watu wake.⁸ Kamusi inayotegemewa zaidi ya Kiebrania cha Biblia inataja kama maana za kibiblia za ‘ezer “msaada, kusaidiwa, uweza na nguvu”, lakini si “msaidizi”.⁹ Mara tatu ‘ezer linaeleza mlinzi wa kijeshi.¹⁰ Mukstadha wa kifungu chochote kati ya hivi hauruhusu kuhitimisha kwamba Mungu au mwanamke, akiwa ‘ezer, yuko chini ya mwanamume.¹¹

Neno la pili, *kēnegēdō*, limeundwa kwa *kē* (kama) + *negēd* (mbele ya) + *ō* (yeye), na linamaanisha “kama aliye mbele yake”. *Nāgīd*, nomino inayohusiana na *negēd*, inamtaja mtu anayesimama mbele, na inamaanisha “yule aliyetangazwa (na Yahwe) kuwa kiongozi”.¹² Kwa hiyo, kama ‘ezer, hata *kēnegēdō* linamtaja zaidi mtu aliye juu au aliye sawa kuliko mtu aliye chini. Hakuna chochote katika usemi ‘ezer *kēnegēdō* katika Mwanzo 2 kinachoonyesha kwamba Mungu alimuumba mwanamke kuwa msaidizi wa chini wa mwanamume. Kinyume chake: Usemi huu unasisitiza nguvu yake. Yeye ni mshirika wa mwanamume mwenye haki sawa, na anamwokoza kutoka katika upweke. Yeye ni mwenzi wake anayelingana naye: mwandani wake na rafiki yake, anayemkamilisha katika kutekeleza mamlaka juu ya dunia. Anamkamilisha, ili kwa pamoja wazae na kuitunza dunia.

Hata kwingineko, simulizi ya uumbaji katika Mwanzo halimpi mwanamume popote cheo cha juu zaidi au mamlaka zaidi kuliko mwanamke.¹³ Kinyume chake: Linasisitiza usawa wao kila mara. Mungu anamfanya mwanamke kutoka ubavuni mwa mwanamume, na mwanamume anatambua: “Sasa huyu ni mfupa katika mifupa yangu, na nyama katika nyama yangu” (2:23), kwa sababu wana asili ileile (2:21-23). “Baba na mama” wanatajwa pamoja bila tofauti ya cheo (2:24). Katika ndoa “wanaambatana” na kuwa “mwili mmoja” (2:24). Wote wawili wako uchi na hawaoni aibu; wanashiriki hali ileile ya kutokuwa na hatia kimaadili (2:25). Kwa pamoja wanajaribiwa na kuivunja amri ya Mungu (3:6). Wote wawili wanatambua kwamba wako uchi, na wanajishonea vifuniko (3:7). Wote wawili wanajificha mbele za Mungu (3:8). Hilo linaonyesha: Wote wawili wanaona aibu kwamba hawakumtii Mungu. Wote wawili wanajitetea kwa kumtupia mwingine lawama (3:12-13). Mungu anasema na wote wawili moja kwa moja na kuwatangazia matokeo halisi ya dhambi yao (3:9-13, 16-19). Kila mmoja anawajibika kwa matendo yake mwenyewe. Kwa hiyo Mwanzo 2-3 inaonyesha usawa wa jinsia, na si “mpangilio wa uumbaji”¹⁴ unaowapa wanaume mamlaka juu ya wanawake.

Utawala wa mwanamume juu ya mwanamke haukuwemo katika mpango wa asili wa Mungu. Kutajwa kwa mara ya kwanza kwa utawala wa mwanamume kunapatikana katika Mwanzo 3:16, ambapo unaelezwa kuwa matokeo ya moja kwa moja ya anguko: “Naye atakutawala.” Hata watetezi mashuhuri wa ngazi za mamlaka za kiume wanakubali kwamba hili “si agizo kuhusu jinsi mambo yanavyopaswa kuwa”.¹⁵ Kama matokeo mengine yote ya anguko, ni badiliko kuelekea ubaya. Ili kulipatanisha jambo hili na nadharia yao kwamba mwanamume amekuwa kichwa tangu uumbaji, watetezi wa ngazi za mamlaka wanadai: Mwanzo 3:16 inahusu kuanzishwa kwa utawala *usio na upendo*, si utawala wa mwanamume juu ya wanawake kwa ujumla.¹⁶ Lakini andiko halisemi kwamba utawala wa kiume usio na upendo peke yake ndio matokeo ya anguko; linasema kwamba utawala wa kiume wenyewe ni matokeo ya anguko. Katika Mwanzo 3:16 kuna neno la “kutawala” linalotumika mara nyingi kuliko yote kwa mbali. Lenyewe halimfanyi mtu afikirie utawala mbaya. Neno hilo linatumika hata kwa utawala wa Mungu, ambao hakika si utawala mbaya! Kamusi mbili kuu za Kiebrania cha Biblia zinachambua kila mahali neno hili linapotokea katika Agano la Kale, na hazitaji maana yoyote hasi kwa ajili yake.¹⁷ Neno hili halidokezi utawala mbaya, bali linamaanisha tu “utawala”. Kwa kuwa utawala wa mwanamume juu ya mwanamke wenyewe ni matokeo ya anguko, mwanamume hangeweza kumtawala mwanamke kabla ya anguko. Hata katika hali bora kabisa, utawala wa mwanamume juu ya mwanamke una matokeo ya kivitendo: Mwanamke ananyang’anywa mamlaka ambayo Mungu alimpa katika uumbaji, kwa cheo sawa na mwanamume. Zaidi ya hayo, wanaume wengi, kwa sababu ya asili yao iliyoanguka, wameitumia nafasi yao ya mamlaka kuwanyanyasa wanawake. Kristo, uzao wa mwanamke, ambaye Mungu aliahidi kwamba atamponda nyoka kichwa (Mwanzo 3:15), ameshinda anguko.

Kwa hiyo hatupaswi kuyaendeleza matokeo ya kusikitisha ya anguko, bali kuyapinga. Mojawapo ni utawala wa mwanamume juu ya mwanamke.

3.1.2 Wanawake katika sehemu nyingine ya Agano la Kale

Agano la Kale linawasifu wanawake wengi waliowaongoza wanaume, wakiwemo wake na mama. Linaonyesha wanawake walioongoza wakiwa na baraka ya Mungu. Popote halidokezi kwamba jinsia yao iliwafanya wasifae kwa kazi hiyo. Nabii mwanamke Miriamu anatumwa na Mungu kuwaongoza Israeli (Mika 6:4; linganisheni Kutoka 15:20-21). Debora ni mmoja wa waamuzi ambao “BWANA aliwainua” na ambao “waliwaokoa Israeli na mikono ya adui zao” (Waamuzi 2:16, 18; 4:10, 14, 24; 5:1-31); alikuwa nabii mwanamke na kiongozi mkuu kuliko wote katika Israeli yote (4:4-5). Yeye, mke na mama (5:7), alikuwa na mamlaka ya kumwamuru Baraka, kamanda wa kijeshi wa Israeli: “Nenda!” (4:6, 14), naye akaenda. Walifanya kazi pamoja vizuri wakiwa na mamlaka ya pamoja: Baraka kama kamanda wa kijeshi, Debora kama kamanda mkuu. Malkia Esta alikuwa na ushawishi wa kutosha kusababisha kuangamizwa kwa nyumba ya Hamani na kwa adui 75,000 wa Wayahudi (Esta 7:1-10; 9:1-32). Pamoja na Mordekai “aliandika kwa mamlaka yote ... na amri ya Esta ikathibitisha mambo hayo” (9:29-32). Biblia inamsifu malkia wa Sheba (1 Wafalme 10:1-13; 2 Mambo ya Nyakati 9:1-12) na malkia wa Ukaldayo (Danieli 5:10-12). Neno la Kiebrania la “malkia” ni “mfalme” tu pamoja na kiishio cha kike. Ni watu watatu tu wenye cheo kinachotokana na mzizi wa neno “mfalme” wanaosifiwa tu katika Biblia na kamwe hawakosolewi: wanawake hawa watatu. Katika kumbukumbu za wafalme wa Yuda, mama za wafalme – yaani malkia mama – wanatajwa kila mara au kutajwa kwa majina yao (linganisheni Yeria 13:18; 29:2; 2 Wafalme 24:15). Miongoni mwao walikuwa Bathsheba, aliyeketi katika kiti cha enzi (1 Wafalme 2:17-19), Maaka (1 Wafalme 15:2, 10, 13) na Nehushta (2 Wafalme 24:8).

Kitabu cha torati kilichodhaniwa kuwa kimepotea kilipopatikana, makuhani walimwuliza nabii mwanamke Hulda kuhusu kitabu hicho, na wakajiweka chini ya uongozi wake wa kiroho. Viongozi wa

Israeli – pamoja na mfalme, wazee, manabii na watu – walilipokea neno lake kuwa limefunuliwa na Mungu (2 Wafalme 22:14-23:3; 2 Mambo ya Nyakati 34:22-32). Uongozi wa kiume wa Israeli uliliti neno la Mungu lililosemwa na mwanamke. Hilo lilianzisha uamsho ambao huenda ulikuwa mkubwa kuliko yote katika historia ya Israeli (2 Wafalme 22:14-23:25; 2 Mambo ya Nyakati 34:29-35:19).

Hakuna hata andiko moja la Agano la Kale linalosema kwamba Mungu aliwaruhusu wanawake kuwa na mamlaka ya kisiasa au ya kidini juu ya wanaume kwa sababu ya hali maalum tu. Wala matukio haya hayaelezwi popote kuwa ni vighairi vya kanuni ya kibiblia. Ni kweli kwamba watawala wawili wanawake wa Israeli walikuwa waovu: Athalia (2 Wafalme 11:1-3; 2 Mambo ya Nyakati 22:10-12) na Yezebeli (1 Wafalme 18:4). Lakini wafalme wengi wa Israeli walikuwa hivyo pia. Maandiko hayawakosoi wao wala kiongozi mwingine yeyote mwanamke wa Israeli kwa sababu kwamba mamlaka juu ya wanaume hayamstahili mwanamke. Badala yake Agano la Kale linaonyesha wanawake katika nafasi za uongozi wa kidini na wa kisiasa kuwa jambo la kawaida.

Kuna nafasi moja tu muhimu ya uongozi wa kijamii au wa kidini ambayo wanawake hawakuwahi kuishika katika Agano la Kale: ukuhani. Sababu iko wazi: Katika baadhi ya ibada za kipagani makuhani wanawake walihusishwa na ukahaba au na ibada za kingono. Jambo hilo linakatazwa na Kumbukumbu la Torati 23:17. Mungu aliwakataza watu wake tena na tena hata kuonekana kana kwamba wanafuata desturi zisizo za kimaadili za mataifa yaliyowazunguka.¹⁸ Makuhani wanawake wangeleta hasa mwonekano huo. Lakini lengo bora la Agano la Kale lilikuwa kwamba taifa lote la Israeli liwe “ufalme wa makuhani, na taifa takatifu” (Kutoka 19:6). Isaya 61:6 inatabiri wakati ambapo watu wote wa Mungu watakuwa makuhani: “Bali ninyi mtaitwa makuhani wa BWANA; watu watawaita ninyi wahudumu wa Mungu wetu.” Mungu ameitimiza ukuhani wa watu wake wote katika kanisa la Agano Jipya (1 Petro 2:9).

Manabii wa Agano la Kale walitangaza kwamba Mungu alikuwa amewakusudia wanawake nafasi kubwa zaidi ya kinabii. Musa aliandika: “Laiti watu wote wa BWANA wangekuwa manabii, kwamba BWANA angewatia roho yake!” (Hesabu 11:29). Yoeli alitangaza kusudi la Mungu: “Nitamimina roho yangu juu ya wote wenye mwili; na wana wenu na binti zenu watatabiri ... tena juu ya watumishi wenu wanaume na wanawake, katika siku zile, nitamimina roho yangu” (Yoeli 2:28-29) – ahadi iliyotimia siku ya Pentekoste (Matendo 2:14-21).

Mungu aliwatumia wanawake hata kwa kazi kubwa kuliko zote za kinabii: Kupitia wao alisema sehemu muhimu za Maandiko yaliyovuviwa. Miongoni mwake ni nyimbo za Miriamu (Kutoka 15:21) na za Debora (Waamuzi 5:2-31) na sala ya Hana (1 Samweli 2:1-10). Hata katika Agano Jipya Mungu alisema kwa njia hii kupitia wanawake: katika wimbo wa Elisabeti (Luka 1:25, 42-45) na katika Magnificat ya Mariamu, ufafanuzi wa kwanza wa Kikristo wa Maandiko Matakatifu (Luka 1:46-55). Kwa hiyo Mungu hakuwazuia kamwe wanawake kuwaongoza wanaume. Kinyume chake: Aliwaita wanawake kwa kazi za uongozi za kidunia na za kiroho pia.

3.2 Yesu na wanawake

Kwa maneno yake yote na matendo yake yote Yesu alitupa mfano: Aliwatendea wanawake kama walio sawa na wanaume, kamwe si kama walio chini au waliobanwa katika nafasi yao (Mathayo 12:49-50; 15:38; 25:31-46; Marko 3:34-35; Luka 8:21; 11:27-28). Kwamba aliwatendea wanawake kama wenye haki sawa, kulipingana na desturi za kisheria, za kijamii na za kidini za wakati wake. Katika mambo ya kisheria ambamo haki za wanawake zilibanwa, kama vile katika uzinzi na talaka, aliwatendea wanaume na wanawake kwa usawa. Katika jamii iliyowaona wanawake kuwa na akili kidogo na maadili duni

kuliko wanaume, Yesu aliiheshimu akili na uwezo wa kiroho wa wanawake. Jambo hilo linaonyeshwa na kweli kuu za kiroho alizowafundisha wanawake kwanza, kwa mfano yule mwanamke Msamaria (Yohana 4:10-26) na Martha (Yohana 11:25-26).

Katika utamaduni ambao mafunzi ya kidini kwa wanawake yalidharauliwa, Yesu aliwatia moyo wanawake wawe wanafunzi wake. Kwa mfano, Mariamu alipokuwa “ameketi miguuni pa Bwana, akilisikiliza neno lake” – mkao na nafasi ya mwanafunzi – Yesu alimthibitisha: “Mariamu amelichagua fungu lililo jema, ambalo hataondolewa” (Luka 10:38-42).¹⁹ Kwa ujumla inakubalika kwamba wakati wa Yesu wanafunzi walifundishwa kuyapitisha kwa wengine mafundisho ya rabi, na kwa kawaida wao wenyewe wakawa walimu. Lakini wanafunzi wa marabi walikuwa wanaume daima. Yesu aliwafundisha wanafunzi wanaume na wanawake pia. Jambo hilo linaonyesha kusudi lake la kuwafanya wanawake na wanaume wote kuwa walimu wa imani.

Ni kweli kwamba Yesu aliwachagua wanaume peke yao kwa ajili ya kundi la asili la mitume kumi na wawili. Walikuwa na nafasi ya uongozi iliyoheshimiwa sana katika kanisa la kwanza. Je, kwa jambo hilo aliwazuia wanawake wasiliongoze kanisa? Hapana. Kwa mantiki, kuwachagua wanaume tu kuwa mitume hakuwazuii wanawake kuongoza kanisa, kama vile kuwachagua Wayahudi walio huru kuwa mitume hakuwazuii watu wa Mataifa au watumwa kuongoza kanisa. Hata hivyo, viongozi wawili wenye ushawishi mkubwa zaidi katika kanisa la kwanza walikuwa Yakobo, ndugu yake Yesu (Matendo 15:13; Wagalatia 1:19),²⁰ na Paulo. Wote wawili hawakuwa miongoni mwa wale Kumi na Wawili, lakini walikuwa mitume – kama alivyokuwa mwanamke mmoja pia: Yunia.²¹ Kwa nini wale Kumi na Wawili wawe kipimo chetu pekee cha uongozi wa kanisa, ikiwa mitume wengine nje ya kundi la Kumi na Wawili walishika nafasi muhimu katika uongozi wa kanisa?

Basi kwa nini Yesu aliwachagua wanaume peke yao, na si wanawake, kwa ajili ya mitume kumi na wawili wa asili? Agano Jipya halitaji sababu zake. Lakini huenda Yesu aliwachagua wanaume kwa sababu mbili: ili asisababishike kikwazo, na ili kuunda ulinganifu wa kiishara. Kama Yesu angewachukua wanawake katika mikutano ya usiku, hasa nyikani au mahali kama bustani ya Gethsemane, jambo hilo lingeamsha mashaka ya kimaadili – si dhidi ya Yesu tu, bali pia dhidi ya wale Kumi na Wawili, ambao kanisa lingetegemea uadilifu wao. Zaidi ya hayo, Yesu kuwateua wanaume kumi na wawili Wayahudi walio huru kulilingana na wana kumi na wawili, yaani makabila kumi na mawili, ya Israeli, na kuiimarisha ishara ya kanisa kama “Israeli mpya au Israeli iliyofanywa upya”. Kwamba Yesu aliwachagua pia wanafunzi wanawake (taz. hapo juu) kunaonyesha pia: Kwa kuwachagua mitume kumi na wawili wanaume hakukusudia kuwazuia wanawake kuongoza kanisa.

Wala Yesu hakuwazuia wanawake kuwatangazia wanaume Injili. Mmisionari wa kwanza wa Kikristo alikuwa mwanamke Msamaria: “Na wengi wa Wasamaria wa mji ule walimwamini kwa sababu ya neno la yule mwanamke” (Yohana 4:39; linganisheni 4:28-42). Mtu wa kwanza ambaye Kristo aliyefufuka alimtokea alikuwa Mariamu Magdalene. Ndiye yeye ambaye Kristo alimtuma kutangaza habari njema ya ufufuo wake na ya kupaa kwake kunakokaribia kwa Mungu Baba (Yohana 20:14-18). Kwa kuwa “mtume” maana yake ni “aliyetumwa” tu, inafaa kusema kwamba Kristo alimweka kuwa mtume kwa mitume. Kristo aliupa uongozi maana mpya: kama uongozi wa moyo wa unyenyekevu na wa kutumikia (kwa mfano Yohana 13:3-17). Uongozi wa namna hiyo katika kumtumikia Kristo unawafaa wanawake angalau kama unavyowafaa wanaume.

3.3 Paulo na wanawake: Mtetezi wa usawa

Paulo anathibitisha usawa wa mwanamume na mwanamke kwa njia tatu: Anawataja wanawake kama watendakazi pamoja naye, wanaotumika bega kwa bega na wanaume katika huduma. Anafundisha kweli nyingi za kitheolojia ambazo usawa wa wanaume na wanawake unatokana nazo. Na anasisitiza usawa wao waziwazi.

3.3.1 Paulo anawathibitisha wanawake katika huduma

Katika Warumi 16:1-16 Paulo anawasalimu watu wengi kwa majina yao. Kumi kati yao anawaita watendakazi katika huduma ya Kikristo. Saba kati ya hao kumi ni wanawake: Fibi, “shemasi mwanamke wa kanisa la Kenkrea” (16:1) na “msimamizi²² wa watu wengi, nami nikiwa mmoja wao” (16:2); Yunia, “mashuhuri miongoni mwa mitume” (16:7)²³; Priska, “mtendakazi pamoja nami katika Kristo Yesu” (16:3; linganisheni Wafilipi 4:3); na Mariamu, Trifaina, Trifosa na Persisi, waliofanya kazi “kwa bidii katika Bwana” (16:6, 12). Katika 1 Wakorintho 16:16 Paulo anawaagiza waumini “kumnyenyekea kila mtendakazi”. Katika 1 Wathesalonike 5:12 “wale wanaofanya kazi kati yenu” wanaitwa “wale wanaowasimamia katika Bwana na kuwaonya”. Haiwezekani kusisitiza kupita kiasi kwamba Paulo hawataji wanawake hawa kama waumini tu, bali kama viongozi katika huduma. Katika sehemu hii Paulo anawasalimu waumini wengi, lakini anawaita watu kumi tu viongozi katika huduma, na saba kati yao ni wanawake. Wanaume watatu ni Akila, Androniko na Urbano. Wawili wa kwanza wanatajwa pamoja na wake zao, jambo linalosisitiza mamlaka yao ya pamoja. ***Kwamba Paulo anataja idadi kubwa hivi ya wanawake miongoni mwa viongozi wa jumuiya ya hadharani, ni jambo la pekee katika historia yote ya maandiko ya kale ya Kigiriki. Linaonyesha kwamba katika kanisa la kwanza wanawake waliongoza kwa kiwango kilichokuwa cha ajabu kwa utamaduni wa wakati huo.***

3.3.2 Usawa wa mwanamume na mwanamke unatokana na theolojia ya Paulo

Paulo anathibitisha kwamba wanaume na wanawake vilevile “wameumbwa kwa mfano wa Mungu” na wako “katika Kristo”. Walipewa mamlaka juu ya dunia, na wote wawili wamepokea agizo la uumbaji na baraka ya Mungu. Kanuni nyingi za theolojia yake zinahusisha usawa wao bila shaka: uongozi wa kutumikia, “kunyenyekeana” katika kanisa na katika ndoa, umoja wa mwili wa Kristo, ukuhani wa waumini wote, karama za Roho kwa wote, uhuru katika Kristo, nyakati za mwisho zilizokwisha kuanza, uumbaji mpya na kauli kwamba katika Kristo “hakuna tofauti kati ya mwanamume na mwanamke”.²⁴

3.3.3 Paulo anathibitisha waziwazi usawa wa mwanamume na mwanamke

Katika sehemu mbili (Wagalatia 3:28 na 1 Wakorintho 11:11) Paulo anaeleza waziwazi kwamba wanawake na wanaume wana haki sawa katika maisha ya kanisa.

Katika Wagalatia 2:11-3:28 anasisitiza: Kundi la kijamii likitendewa kwa ubaguzi kanisani – hata kundi la wanawake –, hilo linapingana na Injili. Anawalaumu Wakristo wa Kiyahudi, akiwemo waziwazi mtume Petro. Hawakuwatendea Wakristo wa Mataifa kama walio sawa nao, na hata walikataa kula pamoja nao. Paulo anahoji hivi: Wakristo wana utambulisho wao kama waliokombolewa ndani ya Kristo peke yake. Kwa hiyo ni kinyume cha Injili kugawa vyeo au mapendeleo kanisani kwa kufuata asili ya mtu, mali yake au jinsia yake: “Hakuna tofauti kati ya Myahudi na Myunani, hakuna tofauti kati ya mtumwa na mtu huru, hakuna tofauti kati ya wanaume na wanawake, kwa maana ninyi nyote ni mmoja katika Kristo Yesu”. Hizi zote ni kategoria za kijamii, na “katika Kristo Yesu” inamaanisha kanisa. Kwa hiyo, kwa uwazi kabisa, Wagalatia 3:28 inahusu mahusiano ya kijamii katika kanisa. Baadaye Petro mwenyewe akawa kielelezo cha kutubu ubaguzi huo dhidi ya waumini na kubadili mawazo: Katika 2 Petro 3:15-16

anazungumza juu ya “ndugu yetu mpendwa Paulo” na anathibitisha hekima ya “nyaraka zake zote” kuwa “Maandiko”.

Wengine husema kwamba sehemu hii inahusu tu nani anaweza kuokolewa, na kwamba haina athari kwa maisha ya kanisa. Lakini wanakosea kuelewa kile ambacho sehemu hii inasema juu ya wokovu, na wanapuuza muktadha wa kihistoria na wa kitamaduni pamoja na matokeo ya maneno yake.²⁵ ***Sehemu hii inaunganisha wokovu na maisha ya kijamii ya kanisa kwa namna isiyoweza kutenganishwa.*** Kama ilivyo katika maandiko yote ya Paulo, ukombozi ndani ya Kristo hauwezi kutenganishwa na maisha ndani ya mwili wa Kristo, yaani kanisa. Muktadha wa kitamaduni nao ni muhimu: Wagalatia 3:28 inakataa mawazo yaliyofundishwa na sala moja ya Kiyahudi ya kila siku. Ndani yake mwombaji alimshukuru Mungu kwamba hakuzaliwa kama mtu wa Mataifa, mtumwa au mwanamke. Kwa maana makundi haya hayakuwa na upendeleo wa kujifunza torati. Paulo anapokataa tofauti hizo, matokeo yake ni kinyume chake: Makundi haya yote yana hadhi sawa katika maisha halisi ya kanisa – kwa maana wote ni mmoja katika Kristo.

Andiko linalofanana sana na Wagalatia 3:28 ni 1 Wakorintho 11:11: “Lakini katika Bwana mwanamke hatenganishwi²⁶ na mwanamume, wala mwanamume hatenganishwi na mwanamke.” Paulo anasema haya katika muktadha ambamo anathibitisha: Wanawake, kama wanaume, wanaweza kuongoza shughuli muhimu kuliko zote katika makusanyiko ya hadhara ya kanisa – maombi (upande wa wima wa ibada) na unabii (upande wa mlalo wa ibada). Sharti pekee ni kwamba wasiitilie shaka ndoa wala maadili ya Kikristo wanapofanya hivyo.²⁷ Kwa hiyo kauli kwamba wanaume na wanawake hawatenganishwi “katika Bwana” inahusu angalau shughuli hizi za uongozi kanisani. Neno la kwanza la mstari huu, “lakini”, katika Kigiriki linaonyesha kwamba sentensi inayofuata ndiyo hoja kuu ya maandiko haya. Ni kweli kwamba Paulo anataka wanaume na wanawake wawe na mitindo tofauti ya nywele (11:14-15), ili nywele zao zisieleweke kama ishara ya uasherati. Lakini hoja yake kuu kuhusu ibada ya hadhara ni nyingine: Anakataa kwa nguvu utengano wowote kwa misingi ya jinsia ndani ya Kristo. Kwa hiyo anakubali kwa furaha wanaume na wanawake wanapoongoza ibada kwa maombi na unabii.

3.3.4 Paulo anathibitisha usawa wa mume na mke

Katika 1 Wakorintho 7, maelezo yake marefu kuliko yote juu ya ndoa, Paulo anataja katika masuala kumi na mawili tofauti masharti, nafasi, haki na wajibu ule ule hasa kwa mume na kwa mke. Katika kila moja ya mambo haya anawazungumzia wanaume na wanawake kama wenye haki sawa. Paulo anatumia tena na tena maneno yaliyosawazishwa kwa ulinganifu ili kusisitiza usawa huu. Mada kumi na mbili zifuatazo zinaonyesha hilo wazi: Paulo anasisitiza kwamba mume na mke ni mali ya kila mmoja (mstari wa 2). Wana haki za ndoa za kila mmoja kwa mwenzake (mstari wa 3), mamlaka ya kila mmoja juu ya mwili wa mwenzake (mstari wa 4) na wajibu wa kijinsia wa kila mmoja kwa mwenzake (mstari wa 5). Wote wawili wanaagizwa wasitengane wala wasiachane (mistari ya 10-13). Wote wawili wanamtakasa mwenzake na watoto wao (mstari wa 14). Wote wawili wako huru mwenzao akiwaacha (mstari wa 15). Wote wawili wana uwezekano wa kumwokoza mwenzake (mstari wa 16). Wote wawili wako huru kuoa au kuolewa (mstari wa 28). Wote wawili wanaweza, wakiwa bila mwenzi, kumwelekea Kristo kwa moyo wote (mistari ya 32 na 34b), au wakiwa katika ndoa, kumwelekea mwenzake ili kumpendeza (mistari ya 33-34a na 34c). Paulo anaandika hata hivi: “Mume hana mamlaka juu ya mwili wake mwenyewe, bali mkewe” (7:4). Richard Hays anaeleza kwa usahihi jinsi jambo hili lilivyokuwa la kimapinduzi: “Paulo anatoa mtazamo wa ndoa unaovunja mifumo yote iliyokuwepo: uhusiano ambamo wenzi wamefungamana kwa kunyenyekeana.”²⁸

Ndivyo ilivyo pia katika Waefeso 5:21-22: Unyenyekevu wa mke ni waziwazi sehemu ya kunyenyekeana. Wote wawili wananyenyekeana kwa hiari na kwa upendo.²⁹ Paulo anawaita wake na waume pia kupeana nafasi ya kwanza na kujaliana. Kristo ndiye kielelezo kwa waumini wote, kwa wake na kwa waume pia (5:2). Paulo anaonyesha katika mstari wa 23 anachomaanisha anapomwita Kristo “kichwa”: Analinganisha kwa msisitizo “kichwa” na “Mwokozi” – “Kristo ni kichwa cha kanisa, yeye ni Mwokozi wa mwili.”

Kristo anafanya nini kama “Mwokozi”? Paulo anaeleza: “Kristo alijitoa” kwa ajili ya kanisa (5:25) na “analilisha na kulitunza” (5:29). Hilo linaonyesha: Paulo anatumia “kichwa” kwa maana ya kawaida ya Kigiriki ya “chanzo”. Hapa analenga Kristo kama chanzo cha upendo na cha riziki kwa kanisa.³⁰ Paulo anawaita waume, kama “kichwa” cha wake zao, kufuata mfano wa Kristo kama “kichwa”: Wawapende wake zao, wawahudumie na kuwathamini (5:25-29). Upendo huu unaothamini na unaolisha ndio unaochochea unyenyekevu wa mke – si ngazi za mamlaka (5:23).

Biblia inakubali kwamba wanawake waongoze nyumbani. Paulo anawatendea waume na wake sawa kuhusu watoto wao (Waefeso 6:1-2; Wakolosai 3:20) na anawaagiza wake “kutawala nyumba zao” (kwa kufuata maneno: “kuwa wakuu wa nyumba”, kwa Kigiriki: *oikodespoteo*, 1 Timotheo 5:14). Ikiwa huo si uongozi nyumbani, basi ni nini?

3.4 Paulo na wanawake: Mtetezi wa mfumo dume?

Ingawa Paulo anathibitisha usawa wa jinsia mara nyingi, bado wazo kwamba yeye anatetea utawala wa wanaume kanisani linaendelea kushikiliwa kwa ukaidi. Kwa nini hasa? Kwanza kabisa kwa sababu ya tafsiri zinazopendwa na wengi za mistari michache tu: 1 Timotheo 2:12 (“Simpi mwanamke ruhusa kufundisha, wala kumtawala mwanamume”); 1 Timotheo 3 na Tito 1 (eti waangalizi wa kiume tu ndio wanaoruhusiwa); na 1 Wakorintho 14:34-35 (“Wanawake wanyamaze katika makanisa”). Uchambuzi ufuatao unafichua makosa ya tafsiri zinazojulikana za mistari hii, na unaonyesha kwamba Paulo ni mtetezi thabiti wa usawa wa jinsia.

3.4.1 1 Timotheo 2:12

Je, 1 Timotheo 2:12 inawakataza wanawake kufundisha au kutumia mamlaka juu ya wanaume? Hapana, kwa kweli sivyo. Paulo anaandika katika 1 Timotheo 2:11-12: “Wanawake wajifunze katika unyenyekevu wote. Simruhusu mwanamke kufundisha na [kwa kufanya hivyo] kujinyakulia mamlaka juu ya mwanamume.”³¹ Kwa kufuata sarufi, katazo hili linahusu hali iliyokuwepo wakati huo. Hakuna kitu katika maandiko kinachosema kwamba linapaswa kutumika kwa wote na kwa nyakati zote. Kitenzi katika maneno “Simruhusu” kinaelekea zaidi kwenye katazo linalotumika wakati huo kuliko katazo la ulimwengu wote – hasa katika muundo huu wa kisarufi: nafsi ya kwanza, wakati uliopo, hali ya kuarifu.

Kamusi ya BDAG³² (uk. 150) inaeleza maana ya kitenzi hiki muhimu kuwa “kujinyakulia nafasi ya mamlaka huru”. Katika New International Version (toleo lililorekebisha la 2011) kinatafsiriwa kwa usahihi kuwa “**kujinyakulia mamlaka**”. Popote kitenzi hiki kinapothibitishwa kwa maana ya “kujinyakulia mamlaka”, daima kinahusu kujichukulia mamlaka bila ruhusa. Katika mstari huu halitumiki neno la kawaida la Agano Jipya kwa ajili ya “kutumia mamlaka”. Hata kitabu muhimu kuliko vyote cha watetezi wa ngazi za mamlaka, katika uchunguzi wake wa neno hili muhimu kwa wakati wa Paulo, hakitaji “kutumia mamlaka” wala “kuwa na mamlaka” kama maana inayowezekana – lakini kinataja “kujinyakulia mamlaka”.³³ Kwa hiyo Paulo hawakatazi wanawake kutumia mamlaka juu ya

wanaume. Badala yake anawakataza wanawake kujinyakulia mamlaka juu ya mwanamume bila ruhusa. Sababu yake ni hali ya hatari iliyoendelea kwa sababu ya mafundisho ya uongo huko Efeso.

Kwa hiyo Paulo hakatazi mambo mawili – kwamba wanawake wafundishe na kwamba wajinyakulie mamlaka juu ya wanaume. Anakataza jambo moja tu: kwamba wanawake wajinyakulie mamlaka ya kuwafundisha wanaume. Katika mstari huu neno la Kigiriki *oude* linaunganisha vipengele viwili, “kufundisha” na “kujinyakulia mamlaka”, ili kueleza wazo moja tu. Hivyo ndivyo Paulo anavyotumia kiunganishi hiki kwa kawaida.³⁴ Lakini kwa nini Paulo, mahali hapa, anawakataza wanawake kujinyakulia mamlaka ya kuwafundisha wanaume? Anatoa sababu mbili.

Kwanza: Wanawake walipojinyakulia mamlaka ya kuwafundisha wanaume bila kupewa ruhusa na kanisa, hilo lilikuwa kukosa heshima kwa wanaume. Lakini walipaswa kuwaheshimu, kwa maana mwanamume ndiye chanzo ambacho mwanamke alitoka (2:13; linganisheni 1 Wakorintho 11:8, 11-12).

Pili, baadhi ya wanawake walidanganywa na walimu wa uongo hata wakamfuata Shetani (2:14; linganisheni 5:13-15). Paulo alikuwa amekwisha kuwakataza walimu wa uongo kufundisha bila ruhusa (1:3). Hapa anawawekea wanawake mipaka kwa namna inayofanana. Wao ni **kundi pekee ambalo Paulo anasema kwamba walimu wa uongo wamelidanganya.**

Katika 1 Timotheo 2:12 Paulo **hawakatazi** wanawake wa Efeso kama Prisila (ambaye kwa mujibu wa 2 Timotheo 4:19 alikuwa Efeso) kushika mamlaka waliyokabidhiwa kwa utaratibu au yaliyotambuliwa. Kwani kitabu cha Matendo kinataja kwa kumsifu kwamba alimweleza Apolo “njia ya Mungu kwa usahihi zaidi” (Matendo 18:26). Luka na Paulo, kwa kufuata desturi ya Kigiriki, wanawatambulisha mume na mke hawa kwa kuanza na jina la mume: Akila na Prisila (Matendo 18:2; 1 Wakorintho 16:19). Lakini katika kila sehemu inayohusu huduma yao, wanamtaja Prisila kwanza – kinyume na desturi ya Kigiriki (Matendo 18:18, 26; Warumi 16:3). Hilo linafanya iwe karibu hakika kwamba alikuwa na nafasi muhimu, kama si nafasi ya kuongoza kabisa, katika huduma yao ya pamoja. Kwa hiyo haishangazi kwamba katika orodha zake mbili ndefu kuliko zote za watendakazi pamoja naye (2 Timotheo 4:19-21 na Warumi 16:1-16) Paulo anamsalimu Priska kwanza. Na anamtaja kwa namna ya jina lake yenye heshima zaidi, anayoitumia daima. Ndivyo ilivyo pia kwa Fibi. Yeye, kama mjumbe wa Paulo, ndiye aliyepeleka Waraka kwa Warumi (Warumi 16:1-2). Kwa hiyo bila shaka ndiye pia aliyejibu maswali ya Wakristo wa Rumi kuhusu waraka huo. Hivyo alikuwa mfafanuzi wa kwanza wa waraka huo, na katika kufanya hivyo aliwafundisha pia wanaume wazima. **Haya yote yanaonyesha: 1 Timotheo 2:12 haiwezi kwa vyovyote vile kuwakataza wanawake kama Prisila na Fibi, waliokuwa na mamlaka yaliyotambuliwa, kuwafundisha wanaume. Mstari huu unawakataza tu wanawake wasio na mamlaka yaliyotambuliwa kujinyakulia mamlaka ya kumfundisha mwanamume.**

3.4.2 Masharti kwa waangalizi: 1 Timotheo 3 na Tito 1

Je, Paulo anaagiza kwamba waangalizi wote lazima wawe wanaume? Kinyume chake: Paulo anamtia moyo kila mwamini kutamani kuwa mwangalizi: “Neno hili ni la kuaminiwa: Kila mtu anayetamani kuwa mwangalizi, anatamani kazi njema” (1 Timotheo 3:1). **Katika Kigiriki “kila mtu” ni neno lisilo na jinsia. Maana yake: Mlango uko wazi kwa wanawake kama ulivyo kwa wanaume.** Je, Paulo angewatia moyo wanawake kutamani huduma ambayo wamekatazwa? Paulo anaweka wazi kwamba “kila mtu” anabaki kuwa kiima mwanzo hadi mwisho: Anarudia “kila mtu” katika mstari wa 5, na pia katika orodha inayolingana ya masharti kwa waangalizi katika Tito 1:6 “kila mtu” ndiye kiima. **Tofauti na jinsi tafsiri nyingi zinavyoyaeleza, katika maandiko ya Kigiriki ya masharti kwa viongozi wa kanisa katika 1 Timotheo 3:1-13 na Tito 1:5-9 hakuna kiwakilishi hata kimoja cha kiume.**

Na je, kuhusu kwamba kwa mujibu wa 1 Timotheo 3:2, 12 na Tito 1:6 waangalizi wanapaswa kuwa “mume wa mke mmoja”? Kwa kufuata maneno, Kigiriki kinasema “mwanamume wa mke mmoja”. Katika maandiko haya haisemwi tu “mwanamume”, bali “mwanamume wa mke mmoja”. Usemi wote huu lazima ueleweke kama nahau moja. Wengine wanasisitiza kulitoa neno moja “mwanamume” na kuling’oa kiholela kutoka katika muktadha wake. Kutokana na hilo wanatunga sharti jipya: kila mwangalizi lazima awe “mwanamume”. Hilo ni upuuzi sawa na kudai: Kwa sababu “kugonga na kukimbia” (dereva kukimbia baada ya ajali) ni kosa la jinai, basi “kukimbia” nako lazima kuwe kosa la jinai. Wasomi wengi, wakiwemo watetezi wa ngazi za mamlaka, wanaelewa “mwanamume wa mke mmoja” kwa maana kwamba wanaume wenye wake wengi au wasio waaminifu kingono wamezuiliwa kufanya kazi ya mwangalizi.³⁵

Hata hivyo, baadhi wanasisitiza kwamba sehemu hii, zaidi ya hayo, inawazuia pia wanawake. Lakini mtu hapaswi kuingiza maana mbili katika nahau hii: kwa upande mmoja kuwazuia wenye wake wengi, kwa upande mwingine sharti la jumla kwamba waangalizi lazima wawe wanaume. Hilo halina msingi. Kwa mantiki hiyo hiyo, masharti mengine mengi ya Paulo kwa waangalizi, yenye maneno kadhaa, yangekuwa ya kipuuzi. Je, kila mwangalizi lazima awe na “nyumba yake mwenyewe” yenye watumwa na “watoto” kadhaa walio na umri wa kutosha “kuamini” na kunyenyekea “kwa ustahivu wote”? ***Kwa kuwa katika 1 Timotheo 3:11 sifa za mashemasi wanawake zinatajwa, usemi ule ule “mwanamume wa mke mmoja” katika masharti kwa mashemasi katika 3:12 hauwezi kuwazuia wanawake.*** Kwa hiyo ni jambo la kiholela na lisilo na msingi kuingiza katika “mwanamume wa mke mmoja” sharti kwamba waangalizi lazima wawe wa kiume.³⁶

Katika Kigiriki ni kawaida tu kutumia maumbo ya kisarufi ya kiume pale kundi la wanaume na wanawake linapomaanishwa.³⁷ Mchungaji na profesa mmoja mashuhuri, anayेतetea mfumo dume, anaeleza: Katika Biblia nzima, makatazo yanayoelekezwa kwa wanaume kwa kawaida yanawahusu pia wanawake. Anaeleza: “Kama inavyokubaliwa na wengi, ... kanuni zinazotumia lugha ya kiume kwa ujumla zinapaswa kufasiriwa kuwa zinajumuisha jinsia zote mbili – isipokuwa kuna jambo jingine linalopinga.”³⁸ Tafsiri ya Yesu ya Kumbukumbu la Torati 24 katika Marko 10:12 inathibitisha hili. Kanuni ya ndoa ya mwenzi mmoja, inayoelezwa katika “mwanamume wa mke mmoja”, inawahusu wanaume na wanawake sawasawa, kama vile “usimtamani mke wa jirani yako” (Kutoka 20:17) inavyomhusu sawasawa mwanamume au mwanamke anayemtamani mwenzi wa ndoa wa jirani yake. Kwa hiyo tafsiri sahihi kuliko zote na ya karibu zaidi na maneno ya “mwanamume wa mke mmoja” ni ***“mwenye ndoa ya mwenzi mmoja”***. Tafsiri hii inaeleza vizuri kuliko zote kwamba maumbo ya kiume katika Kigiriki kwa kawaida yanajumuisha jinsia zote mbili. Na inapatana na maana ya kawaida ya nahau hii katika mstari wa 12.

3.4.3 1 Wakorintho 14:34-35

Kwa hiyo 1 Timotheo 2 haiwakatazi wanawake wote kufundisha au kutumia mamlaka juu ya wanaume, na 1 Timotheo 3 na Tito 1 haziwakatazi wanawake kuwa wazee wa kanisa. Lakini je, 1 Wakorintho 14:34-35 inawaamuru wanawake wanyamaze kanisani? Ndiyo. Kwa kweli hii ndiyo amri pekee katika Biblia nzima kwamba wanawake wanyamaze. Kauli iliyo wazi ya mistari hii inarudiwa mara tatu – kwa msisitizo mkubwa kuliko wote unaowezekana: “Wanawake wanyamaze katika makanisa, kwa maana hawana ruhusa kusema ... ni aibu kwa mwanamke kusema katika kanisa.” Mstari wa 35 unamkataza hata mwanamke anayeheshimika, mke, namna ya kusema iliyo halali kuliko zote ambayo mwanamke angeweza kuitumia kanisani: kuuliza maswali kwa sababu anataka kujifunza jambo. Kwa hiyo ni wazi: Katazo hili linahusu kila namna ya kusema kwa wanawake wote katika makusanyiko ya hadhara ya

kanisa. Si kizuizi chenye mipaka tu. Hilo lilipatana na mtazamo ulioenea katika ulimwengu wa kale, kama ulivyokuwa kwa Wayahudi, Wayunani na Warumi.³⁹ Lakini Paulo anawezaje kuwa mtetezi thabiti wa usawa wa jinsia, ikiwa alitoa amri hii? Je, hilo linamfanya Paulo – na Biblia yenyewe – kutokuwa thabiti au kujipinga?

Mistari hii imewatatiza wasomi kwa karne nyingi, tangu mababa wa kanisa wa kwanza. Kwa maana inapingana waziwazi na kauli za sura hiyo hiyo kwamba “wote” wanaweza kufundisha na kutabiri (mistari ya 5, 24, 26, 31, linganisheni 39). Inapingana pia na 11:5-6, ambapo Paulo anathibitisha kwamba wanawake wanatabiri – bila hata kutaja kwamba Paulo kwa ujumla anatetea usawa wa jinsia. Inatatiza pia kwa sababu matumizi ya “torati” (14:34) ni ya kipekee. Kila mahali pengine ambapo Paulo anataja “torati”, ananukuu Agano la Kale – lakini si hapa. ***Kinyume na madai ya mstari wa 34, torati ya Agano la Kale haiwaamuru wanawake mahali popote kunyenyekea katika makusanyiko ya ibada, sembuse kunyamaza. Kinyume chake: Mara kadhaa inawatia moyo wanawake kulitangaza neno la Mungu hadharani.*** Kwa mfano, katika Zaburi 68:11 (katika maandiko ya Kiebrania ni mstari wa 12) imeandikwa: “Bwana alilitangaza neno; wanawake wanaolitangaza ni jeshi kubwa.” Kwa kuwa 1 Wakorintho 14:34-35 inapingana na mafundisho ya Biblia katika muktadha wake wa karibu na mahali pengine, katazo lisilo na mipaka kwa wanawake kusema kanisani limewachanganya wasomaji kwa karibu miaka elfu mbili.

Wasomi wengi wanaona 1 Wakorintho 14:34-35 kuwa amri ya Paulo. Ili kumfanya Paulo (na Biblia) asijipinge, wamependekeza tafsiri nyingi zinazokusudia kuliwekea mipaka dai hili la mara tatu la kunyamaza. Kila moja yao inapingana na maana iliyo wazi ya maandiko. Wanajaribu kuweka mipaka kwa usemi uliokatazwa uwe aina fulani tu ya kusema, kwa mfano kupima unabii, maongezi yanayovuruga, kunena kwa lugha, kufundisha au kutabiri. Tafsiri hizi finyu hazipatani na maana pana ya maneno “kunyamaza” na “kusema”, yaliyo katika maandiko bila mipaka yoyote. Wala hazipatani na mfano wa usemi uliokatazwa unaotajwa katika mstari wa 35: wake wanaouliza maswali kwa sababu wanataka kujifunza jambo. Hasa namna hii ya kusema, ambayo mstari wa 35 unaikataza waziwazi, ndiyo tafsiri hizo finyu zinazoiruhusu! Kwa hiyo maana ya “kusema” haiwezi kuwekewa mipaka kuwa mambo kama kupima unabii, maongezi yanayovuruga, kunena kwa lugha, kufundisha au kutabiri. ***Zaidi ya hayo, kila jaribio la kuweka mipaka kwa usemi uliokatazwa linapingana na dai la mara tatu (na kwa hiyo la kiwango cha juu kabisa) lisilo na mipaka la kunyamaza katika sehemu hii.***

Kwa hiyo majaribio yote ya kuweka mipaka kwa usemi uliokatazwa yanashindwa. Basi mistari ya 34-35 inawezaje kupatanishwa na ukweli kwamba Paulo, katika sura hiyo hiyo na katika sura ya 11, anathibitisha mara kadhaa kwamba wanawake wanaweza kutabiri, na kwamba kwa ujumla anatetea usawa wa jinsia? Jibu bora kuliko yote linatokana na ugunduzi kwamba mistari hii hapo mwanzo haikuwa mahali ilipo sasa baada ya mstari wa 33. Hilo linaonekana katika nakala za mkono za kwanza kabisa. Katika nakala zote za mkono za Kigiriki za maandiko ya “kimagharibi” mistari ya 34-35 iko baada ya mstari wa 40.⁴⁰ Katika nakala nyingine iko baada ya mstari wa 33. Isingekuwa kawaida kabisa kwa mwandishi wa nakala kuhamisha mistari hii kutoka baada ya mstari wa 33 hadi baada ya mstari wa 40, au kinyume chake.

Hakuna hata nakala moja ya mkono ya nyaraka za Paulo ambamo sehemu yenye urefu unaolingana iliamishwa mbali hivyo bila sababu inayoonekana. Lakini jambo hili lilikuwa la kawaida: Mwandishi wa nakala alipogundua kwamba katika kunakili alikuwa ameacha neno au sentensi bila kukusudia, aliliongeza pembeni. Kwa mfano, katika Codex Vaticanus kuna sehemu ishirini katika Injili ya Mathayo ambapo maandiko yameandikwa pembeni kwa herufi za zamani za unsiali. Hatua ya pili ilikuwa ya

kawaida vilevile: Aliyenakili nakala ya mkono ya Agano Jipya aliweka maandiko aliyoyakuta pembeni ndani ya maandiko makuu, mahali alipoona yanafaa zaidi. Ndivyo hata leo katibu muhtasi anayechapa upya barua iliyosahihishwa anavyohamisha maelezo ya pembeni ndani ya maandiko ya barua. Desturi hii inathibitishwa na toleo la Nestle-Aland 28: Maandiko kumi na saba kati ya hayo ishirini ya pembeni ya Vaticanus yamo katika maandiko makuu ya karibu nakala zote za mkono za Mathayo zilizopo. Kwa hiyo kile kinachoitwa uwezekano wa unakili – yaani swali la mnakili angefanya nini kwa uwezekano mkubwa zaidi – kinaunga mkono hili: Mtu fulani aliandika kwanza pembeni mwa nakala ya mkono amri kwamba wanawake wanyamaze. Wanakili wa baadaye wakaiingiza katika maandiko ama baada ya mstari wa 33 ama baada ya mstari wa 40.⁴¹ Hatimaye, hata akili ya kawaida inasema kwamba jambo la kawaida lina uwezekano mkubwa zaidi kuliko jambo la ajabu kiasi hicho, lisilo na mfano mwingine wowote.

Kwa kuwa ni maandiko ya pembeni, maana yake haiamuliwi na muktadha, na kusudi lake ni gumu zaidi kutambua. Hasa hatujui kama maandiko haya ya pembeni yanasema jambo ambalo Paulo analithibitisha au analikana. Hilo kwa asili linayafanya kuwa msingi dhaifu zaidi wa hoja za kitheolojia au za kimatendo. ***Labda ni ule unabii wa uongo ambao Paulo alikuwa akiufikiria aliposema katika muktadha wa karibu juu ya “mtu ajionaye kuwa nabii” (mstari wa 37).*** Haielekei kwamba Paulo mwenyewe aliandika 14:34-35 pembeni kwa mkono wake. Kwa maana kwa mwandiko wake mkubwa, pembeni ya kawaida isingeweza kubeba maandiko mengi hivyo (Wagalatia 6:11; 2 Wathesalonike 3:17). Hata hivyo, angeweza kumwagiza mwandishi wake aandike maandiko hayo pembeni. Wakati huo kulikuwa na makubaliano makubwa kabisa ya kitamaduni: Wanawake hawapaswi kusema hadharani. Kwa hiyo karibu msomaji yeyote angeweza kuandika mistari ya 34-35 pembeni. Kwa kufanya hivyo angetaka kuzuia agizo la Paulo lililorudiwa, kwamba wote watabiri, lisiwahusu wanawake pia. Ni nani aliyeandika maneno haya pembeni, kwa nini na lini, tunaweza tu kukisia. Kwa hiyo ni jambo la mashaka kama yanatoka kwa Paulo – na, ikiwa ndivyo, kama anayakubali au anayakataa. ***Kwa hiyo amri hii, kwamba wanawake wanyamaze kanisani, isitumiwe kuweka msingi wa theolojia au utaratibu wa kanisa unaopaswa kufuatwa na wote. Kwa kweli, ingekuwa busara zaidi kwa tafsiri za Biblia kuliweka maelezo haya ya pembeni mahali ambapo kwa uhakika mkubwa yalitoka: pembeni, ikiwezekana katika tanbihi.***

Wengine huenda wakashtuka wanaposikia kwamba mistari hii inapaswa kuwekwa pembeni. Wanaogopa kwamba hilo lingeweza kudhoofisha imani katika uaminifu wa maandiko tuliyoypokea. Lakini hofu hii haina msingi. 1 Wakorintho 14:34-35 ni hali ya kipekee – mahali pekee katika nyaraka za Paulo ambapo fungu kubwa hivyo la maandiko linapatikana katika nakala tofauti za mkono mahali palipo mbali hivyo kati yao, bila kuwepo maelezo yanayoeleweka kwa jambo hilo. Kwa hiyo ushahidi wa nakala za mkono unaounga mkono hapa maandiko ya pembeni haumpi mtu haki ya kuhesabu sehemu nyingine yoyote ya Maandiko Matakatiifu kuwa maandiko ya pembeni pia.

Wasomi wengi wanaoshikilia kwamba Maandiko Matakatiifu hayana kosa⁴² wanaona kwamba baadhi ya vifungu havikuwa katika maandiko hapo mwanzo, hata kama vimechapishwa katika Biblia nyingi. Kwa hiyo swali si kama mtu anapaswa wakati wowote kuweka mistari pembeni, bali kama ni haki kufanya hivyo katika hali hii mahususi. Hata watetezi wa ngazi za mamlaka wanakubali kwamba baadhi ya sehemu – hata ndefu – si za maandiko ya asili. Kwa mfano, habari ya mwanamke aliyefumaniwa akizini (Yohana 7:53-8:11).⁴³ Amri kwamba wanawake wanyamaze kanisani ina mambo mengi yanayofanana na Yohana 7:53-8:11, yanayoonyesha kwamba nayo si sehemu ya maandiko.⁴⁴ Kwa dhana kwamba sehemu juu ya kunyamaza kwa wanawake iliongezwa baadaye, kuna hata ushahidi ulio wazi zaidi kuliko kwa habari ya mwanamke mzinzi.⁴⁵ Kwa kuzingatia ushahidi huu wote, haishangazi

kwamba kwa mujibu wa J. A. Fitzmyer *“wengi wa wafasiri wa leo” wanaona 1 Wakorintho 14:34-35 kuwa nyongeza ya baadaye. Miongoni mwao wamo pia wataalamu wakuu wa uhakiki wa maandiko kutoka kwa Wakristo wa kiinjili, kama Gordon Fee.*⁴⁶

Labda kweli Paulo alimwagiza mwandishi wake aandike mistari ya 34-35 pembeni. Ikiwa ndivyo, mapingano kati ya mistari hii na mafundisho yake yanaonyesha: Huenda alifanya hivyo ili kuandika maudhui ya unabii wa uongo aliokuwa akiufikiria katika makaripio yake yanayofuata mara moja katika mistari ya 36-37: “Je, neno la Mungu lilitoka kwenu?” na “Mtu akijiona kuwa nabii au mwenye kuongozwa na Roho, na ajue kwamba haya ninayowaandikia ni amri ya Bwana”. Yeyote aliyeandika maandiko haya na kwa sababu yoyote ile: 1 Wakorintho 14:34-35, kwa uwezekano unaokaribia uhakika, iliandikwa kwanza pembeni. Na kwa uwezekano mkubwa sana ni nyongeza ya baadaye ya mtu mwingine asiye Paulo. Kwa hiyo mahali hapa ni msingi wenye mashaka wa kuwakataza wanawake kusema kanisani.

3.5 Hitimisho

Kauli za Maandiko Matakatiifu juu ya usawa wa wanaume na wanawake, na kauli juu ya wanawake walioitwa na Mungu kutumia mamlaka pamoja na wanaume au juu yao, ziko wazi na ni nyingi. Anayejaribu kuzikana zote ni kama mtu anayekumbwa na maporomoko ya theluji na kufikiri: “Nitaukwepa kila mwamba na kila donge la theluji, moja baada ya jingine. Hakuna hata moja litakalonipiga.” Maporomoko ya theluji kwa ujumla wake hayawezi kukwepwa. Vivyo hivyo mtu hawezi kukwepa kile ambacho Maandiko Matakatiifu kwa ujumla yanasema juu ya hadhi sawa na mamlaka sawa ya wanaume na wanawake, waliyopewa na Mungu. Biblia inawafundisha wanaume na wanawake pia kutumia mamlaka kwa moyo wa unyenyekevu, kama Roho anavyowaongoza na kama Kristo alivyoagiza. Ushahidi wa Biblia kwa usawa wa wanaume na wanawake katika maisha ya kanisa hauwezi kupingwa. Usawa huu hauonekani tu katika sehemu zilizojadiliwa hapo juu, zinazozungumza waziwazi juu ya wanawake. Unapita katika kila andiko la “ninyi kwa ninyi” na karibu kila amri na kila neno la kutia moyo katika Biblia. Kauli zake na habari zake zinatuhusu sisi sote, na Mungu anataka tuishi kwa kuzifuata kwa moyo wote na bila kusita – bila hofu ya kuvuka mpaka wa majukumu ya jinsia uliowekwa na wanadamu, mpaka ulio mgeni kwa mafundisho ya Biblia.

Kuhusu Mwandishi

PHILIP B. PAYNE, PhD katika Agano Jipya, Chuo Kikuu cha Cambridge, anajulikana kwa kazi zake za utafiti juu ya uhakiki wa maandiko ya Agano Jipya, juu ya mifano ya Yesu, na kwa kitabu chake *Man and Woman, One in Christ* (Zondervan, 2009). Amefundisha Agano Jipya katika vyuo vifuatavyo: University of Cambridge, Trinity Evangelical Divinity School, Gordon-Conwell Theological Seminary, Bethel Seminary na Fuller Seminary Northwest.

4 Vitabu Vinavyopendekezwa

4.1 Vitabu vya Kijerumani

Baadhi ya vitabu (kwa sasa) vinapatikana tu kama vitabu vilivyotumika.

Bielefeld, Frauke. Die Sache mit der Rippe: Die himmlische Idee von den Geschlechtern. Asslar, 2007.

Bushnell, Katharine C. Wach auf Eva! Erkenne die biblische Wahrheit von Gottes ursprünglicher und unveränderter Absicht der vollen Gleichstellung der Frau. Kuagiza: christian@rvbeese.de

Cunningham, Loren na David Joel Hamilton. Warum nicht! Frauen in christlich-kirchlichen Führungspositionen. Altensteig, 2014.

Haubeck, Wilfrid na Wolfgang Heinrichs (wah.). Pastorinnen: Aspekte zu einem aktuellen Thema. Theologische Impulse. Witten: Bundes-Verlag, 2008.

Krüger, Hartmut. Frauen im Pietismus: Ihr Dienst – ihre Verantwortung – ihr Einfluss. Marburg: Francke, 2005.

Ronsdorf, Hans-Jörg. Frauen, vergebt uns! Was wir Männer wiedergutmachen müssen. Zur Rolle von Frau und Mann (*Wanawake, Tusameheni!*). Toleo la 4, 2023. www.hans-joerg-ronsdorf.de

Schirmmacher, Thomas. Paulus im Kampf gegen den Schleier. Nürnberg: VTR, 2002.

Schmalenbach, Hanna-Maria. Frausein zur Ehre Gottes – im Kontext verschiedener Kulturen. Schwarzenfeld: Neufeld, 2007.

Wunderli, Armin. “Ihm gegenüber”: Gleichberechtigung in der Kirche und was die Bibel dazu (nicht) sagt. KSH.Digital, 2022.

4.2 Makala za Kijerumani

Jantsch, Torsten. “Die Frau soll Kontrolle über ihren Kopf ausüben (1Kor 11,10). Zum historischen, kulturellen und religiösen Hintergrund von 1Kor 11,2–16”. Uk. 97–144 katika: *Frauen, Männer, Engel: Perspektiven zu 1Kor 11,2–16*. Mhariri Torsten Jantsch. Biblisch-Theologische Studien 152. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2015.

Herter, H. “Effeminatus”. Safu 620–650 katika Juzuu 4 (1959) ya *Reallexikon für Antike und Christentum: Sachwörterbuch zur Auseinandersetzung des Christentums mit der antiken Welt*. RAC. Juzuu 31. Stuttgart: Anton Hiersemann, 1950–2021.

4.3 Vitabu vya Kiingereza

Barr, Beth Allison. *The Making of Biblical Womanhood: How the Subjugation of Women Became Gospel Truth*. Grand Rapids, MI: Baker, 2021.

Bartlett, Andrew. *Men and Women in Christ: Fresh Light from the Biblical Texts*. London: Inter-Varsity, 2019.

Bird, Michael F. *Bourgeois Babes, Bossy Wives, and Bobby Haircuts: A Case for Gender Equality in Ministry*. Fresh Perspectives on Women in Ministry. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2012.

Clouse, Bonnidell, and Robert G. Clouse, eds. *Women in Ministry: Four Views*. With contributions from Robert D. Culver, Susan Foh, Walter Liefeld & Alvera Mickelsen. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1989.

Dale, Felicity. *The Black Swan Effect: A Response to Gender Hierarchy in the Church*. n.p.: Kingdom Heart, 2014.

Epp, Eldon Jay. *Junia: The First Woman Apostle*. Minneapolis, MN: Fortress, 2005.

Fee, Gordon D. *The First Epistle to the Corinthians*. NICNT. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1987, rev. ed. 2014.

Giles, Kevin. *Jesus and the Father: Modern Evangelicals Reinvent the Doctrine of the Trinity*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2006.

Gupta, Nijay K. *Tell Her Story: How Women Led, Taught, and Ministered in the Early Church*. Downers Grove, IL: InterVarsity, 2023.

Hill, Graham Joseph. *Holding Up Half the Sky: A Biblical Case for Women Leading and Teaching in the Church*. Eugene, OR: Cascade Books, 2020.

Lee, Dorothy A. *The Ministry of Women in the New Testament: Reclaiming the Biblical Vision for Church Leadership*. Grand Rapids, MI: Baker, 2021.

McKnight, Scot. *The Blue Parakeet: Rethinking How You Read the Bible*. 2nd ed. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2018.

Mickelsen, Alvera, ed. *Women, Authority & the Bible*. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1986.

Osiek, Carolyn and Margaret Y. MacDonald with Janet H. Tulloch. *A Woman's Place: House Churches in Earliest Christianity*. Minneapolis, MN: Fortress, 2006.

Peppiatt, Lucy. *Rediscovering Scripture's Vision for Women: Fresh Perspectives on Disputed Texts*. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2019.

Peppiatt, Lucy. *Women and Worship at Corinth: Paul's Rhetorical Arguments in 1 Corinthians*. Eugene, OR: Cascade Books, 2015.

Payne, Philip B. *The Bible vs. Biblical Womanhood: How God's Word Consistently Affirms Gender Equality*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2023. 249 pages.

Payne, Philip B. *Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2009. 511 pages.

Payne, Philip B., and Vince Huffaker. *Why Can't Women Do That? Breaking Down the Reasons Churches Put Men in Charge*. Boulder, CO: Vinati Press, 2021. 175 pages.

Pierce, Ronald W., Cynthia Long Westfall, and Christa L. McKirland, eds. *Discovering Biblical Equality: Biblical, Theological, Cultural & Practical Perspectives*. 3rd ed. Downers Grove, IL: IVP Academic, 2021.

Williams, Terran. *How God Sees Women: The End of Patriarchy*. Cape Town, South Africa: Spiritual Bakery, 2022.

Witherington, Ben, III. *Women and the Genesis of Christianity*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Witt, William G. *Icons of Christ: A Biblical and Systematic Theology for Women's Ordination*. Waco, TX: Baylor University Press, 2020.

4.4 Makala za Kiingereza

Davids, Peter H. "A Silent Witness in Marriage." Pages 224–238 in *Discovering Biblical Equality: Complementarity Without Hierarchy*. Edited by Ronald W. Pierce and Rebecca Merrill Groothuis. Downers Grove, IL: InterVarsity, 2004.

Giles, Kevin. "The Genesis of Confusion: How 'Complementarians' Have Corrupted Communication." *Priscilla Papers* 29, 1 (2015): 22–29.

Hugenberger, Gordon P. "Women in Church Office: Hermeneutics or Exegesis? A Survey of Approaches to 1 Tim 2:8–15." *Journal of the Evangelical Theological Society* 35, 3 (September 1992): 341–360.

Kroeger, Catherine Clark. "The Classical Concept of *Head* as 'Source'." Pages 267–283 in Gretchen Gaebelein Hull, *Equal to Serve: Women and Men in the Church and Home*. Old Tappan, NJ: Revell, 1987.

Payne, Philip B. "1 Tim 2.12 and the Use of οὐδέ to Combine Two Elements to Express a Single Idea." *New Testament Studies* 54, 2 (2008): 235–253. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2008NTS-oude1Tim2_12.pdf

Payne, Philip B. "The Authenticity of the Parable of the Sower and its Interpretation." Pages 163–207 in *Gospel Perspectives: Studies of History and Tradition in the Four Gospels*. Edited by R. T. France and David Wenham. Sheffield: JSOT, 1980.

Payne, Philip B. "The Authenticity of the Parables of Jesus." Pages 329–344 in *Gospel Perspectives II*. Edited by R. T. France and David Wenham. Sheffield: JSOT, 1981.

Payne, Philip B. "A Critique of Thomas R. Schreiner's Review of Man and Woman, One in Christ." <https://www.pbpayne.com/a-critique-of-thomas-r-schreiners-review-of-man-and-woman-one-in-christ/>

Payne, Philip B. "Critique of Vaticanus Distigme-obelos Denials." <https://www.pbpayne.com/critique-of-vaticanus-distigmeobelos-denials/>

Payne, Philip B. "Fuldensis, Sigla for Variants in Vaticanus, and 1 Cor 14.34–5." *New Testament Studies* 41 (1995): 240–262. <https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne1995NTSFuldensis.pdf> manuscript photographs <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2023/03/Fuldensis-1-Cor-14-15-photoscaled.jpeg> <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2023/03/Vaticanus-1-Cor-14.33-36-Jn-7.52-8.12-13-photos-scaled.jpeg>

Payne, Philip B. "The Interpretation of 1 Timothy 2:11–15: A Surrejoinder." Pages 96–115 in Part II of *What Does the Scripture Teach About the Ordination of Women?* A study commissioned by the Committee on Ministerial Standing. Minneapolis, MN: The Evangelical Free Church of America, 1986. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2020/07/Payne-Moo-Surrejoinder-EFCA-Ministerial.pdf>

Payne, Philip B. "Is 1 Corinthians 14:34–35 a Marginal Comment or a Quotation? A Response to Kirk MacGregor." *Priscilla Papers* 33, 2 (Spring 2019): 24–30. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2021/10/Is-1-Cor-14.34-35-Marginal-Comment-or-Quotation.pdf>

Payne, Philip B. "Libertarian Women in Ephesus: A Response to Douglas J. Moo's Article, '1 Timothy 2:11–15: Meaning and Significance.'" *Trinity Journal* 2 (1981): 169–197.

Payne, Philip B. "Ms. 88 as Evidence for a Text Without 1 Cor 14.34–5." *New Testament Studies* 44 (1998): 152–158. <https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne1998NTSMS88.pdf>

Payne, Philip B. "Οὐδέ Combining Two Elements to Convey a Single Idea and 1 Timothy 2:12: Further Insights." Pages 24–34 in *Missing Voices*. Minneapolis: CBE International, 2015. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2015/07/Payne-OUDE-CBE-ETS-final.pdf>

Payne, Philip B. "The Seeming Inconsistency of the Interpretation of the Parable of the Sower." *New Testament Studies* 26 (1979–1980): 564–568.

Payne, Philip B. "The Text-Critical Function of the Umlauts in Vaticanus, with Special Attention to 1 Corinthians 14.34–35: A Response to J. Edward Miller." *Journal for the Study of the New Testament* 27, 1 (2004): 105–112.

Payne, Philip B. "Vaticanus Distigme-obelos Symbols Marking Added Text Including 1 Corinthians 14.34–5." *New Testament Studies* 63, 4 (October 2017): 604–625. <https://www.cambridge.org/core/journals/new-testament-studies/article/vaticanus-distigmeobelos-symbols-markingadded-text-including-1-corinthians-14345/A5FC01A6E14A2A1CF1F514A9BF93C581>

Payne, Philip B. "What About Headship? From Hierarchy to Equality." Pages 140–161, 226–232 in *Mutual by Design: A Better Model for Christian Marriage*. Edited by Elizabeth Beyer. Minneapolis: CBE International, 2017. <https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2018/06/what-about-headship-ch7.pdf>

Payne, Philip B. "What Does *Kephale* Mean in the New Testament? Response." Pages 118–132 in *Women, Authority & the Bible*. Edited by Alvera Mickelsen. Downers Grove, IL: InterVarsity, 1986.

Payne, Philip B. "Wild Hair and Gender Equality in 1 Corinthians 11:2–16." *Priscilla Papers* 20, 3 (Summer 2006): 9–18. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2006PP1Cor11_2-16.pdf

Payne, Philip B. and Paul Canart. "Distigmai Matching the Original Ink of *Codex Vaticanus*: Do They Mark the Location of Textual Variants?" Pages 199–226 in *Le manuscrit B de la Bible (Vaticanus graecus 1209): Introduction au fac-similé, Actes du Colloque de Genève (11 juin 2001), Contributions supplémentaires*. Edited by Patrick Andrist. Lausanne, Switzerland: Éditions du Zèbre, 2009. https://www.pbpayne.com/wp-content/uploads/2010/07/HTB07_199_226.pdf

Payne, Philip B. and Paul Canart. "The Originality of Text-Critical Symbols in *Codex Vaticanus*." *Novum Testamentum* 42, 2 (2000): 105–113. https://www.pbpayne.com/wp-admin/Payne2000NovT-Vaticanus_umlauts_1Cor14_34-35.pdf

Schmid, Ulrich. "Conceptualizing 'Scribal' Performances: Reader's Notes." Pages 49–64 in *The Textual History of the Greek New Testament: Changing Views in Contemporary Research*. Edited by Klaus Wachtel and Michael W. Holmes. Atlanta: SBL, 2011.

Spencer, Aída Besançon. "Leadership of Women in Crete and Macedonia as a Model for the Church." *Priscilla Papers* 27, 4 (Autumn 2013): 5–15.

Thompson, Cynthia L. "Hairstyles, Head-coverings, and St. Paul: Portraits from Roman Corinth." *Biblical Archaeologist* 51, 2 (June 1988): 99–115.

Wanawake, Tusameheni! (Frauen, vergebt uns!) – Yale tunayopaswa kurekebishwa sisi wanaume (kwa Kijerumani).

Toleo la 4 la Kijerumani (Julai 2023), takriban kurasa 300, jalada laini € 13.80, kinapatikana katika maduka ya vitabu kwa ISBN 978-3-9820715-5-8 au kwa mwandishi:

hj-ronsdorf@t-online.de au hapa: www.hans-joerg-ronsdorf.de

3. AUFLAGE

überarbeitet und
ergänzt

FRAUEN VERGEBT UNS

WAS WIR MÄNNER
WIEDERGUTMACHEN MÜSSEN.
ZUR ROLLE VON FRAU UND MANN
HANS-JÖRG RONSdorf

Toleo fupi la kitabu “Frauen, vergebt uns!” (toleo la 3, kurasa 80, kwa Kijerumani) linapatikana kwa jalada laini kwa € 3.80 kutoka kwa mwandishi, na kama kitabu pepe cha Kindle kwenye Amazon kwa € 2.90. Habari zaidi: www.hans-joerg-ronsdorf.de.

KURZ
VERSION

FRAUEN VERGEBT UNS

MANN UND FRAU IN EHE
UND GEMEINDE
KURZ. EINLEUCHTEND. HILFREICH.
HANS-JÖRG RONS DORF

Katharine C. Bushnell (1855–1946) alikuwa mtumishi wa Mungu jasiri na mwenye vipawa, aliyeufanya mstari “Nayaweza mambo yote katika yeye anitiaye nguvu” kuwa kauli mbiu ya maisha yake. Alikuwa daktari, mmisionari, balozi wa msalaba, mwanamageuzi, mwandishi na msemaji, na pia msomi mwenye akili nyingi na mawazo mapya, aliyezungumza lugha saba na kuzijua vizuri Kigiriki cha kale na Kiebrania. Bushnell aliacha kazi ya udaktari ili kufanya kile alichokiona kuwa kazi muhimu zaidi, yaani kubadilisha hali duni za maisha ya watu, kwa kuchukua nafasi ya uongozi katika Woman’s Christian Temperance Union (WCTU) ya vuguvugu la wanawake la karne ya 19. Nafasi ya wanawake kwa mujibu wa Biblia ilikuwa jambo la maana kubwa kwa Bushnell, kwa sababu alifikia hitimisho kwamba tafsiri zenye makosa ndizo zilizosababisha wanawake kukandamizwa kijamii na kiroho. Mwaka 1896 aliacha

WCTU ili kuitoa miaka yake iliyobaki kwa kazi ya kuandika na kueneza kweli ya Biblia juu ya kusudi la asili la Mungu, lisilobadilika, la usawa kamili wa mwanamke.

Kinapatikana (kwa Kijerumani) katika maduka ya vitabu au kwa mchapishaji: christian@rvbeese.de

Tanbihi

1. Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters, 2009; Why Can't Women Do That? Breaking Down the Reasons Churches Put Men in Charge, 2021; The Bible vs. Biblical Womanhood: How God's Word Consistently Affirms Gender Equality, 2023 (taz. pia "Mapendekezo ya vitabu", uk. 46).
2. Vol 29, Nr.1, Winter 2015.
3. Kanuni ya XI ya Mtaguso wa Laodikia katika karne ya nne. Pia katika vyanzo vingine nje ya Biblia *presbytidas* linawataja wanawake walio wazee wa kanisa: katika *Matendo ya Mathayo* ya apokrifa (28) na katika maandishi ya kuchongwa ya karne ya tatu na ya nne ("Angelos Epiktous Presbytidos" na "wazee wanawake", gynaikōn presbytidōn). Bernadette J. Brooten, Women Leaders in the Ancient Synagogue: Inscriptional Evidence and Background Issues (Wanawake katika nafasi za uongozi katika sinagogi la kale: ushahidi wa maandishi ya kuchongwa na maswali ya mazingira), BJS 36 (Atlanta: Scholars Press, 1982), uk. 41–46, ananukuu maandishi sita ya kuchongwa yanayowataja wazee wanawake, kwa mfano: "Hapa amelala Sara Ura, mzee". Mifano hii inaonyesha kwamba Paulo aliweza kuwarejea wazee wanawake, na kwamba mapema katika historia ya kanisa kulikuwa na wazee wanawake. Linganisheni pia Philip B. Payne, The Bible vs. Biblical Womanhood (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2023), uk. 163–164.
4. "1 Timothy 2:11-15: Meaning and Significance", Trinity Journal 1 (1980), uk. 62–83.
5. Philip B. Payne, "Libertarian Women in Ephesus: A Response to Douglas J. Moo's Article, '1 Timothy 2:11-15: Meaning and Significance'", Trinity Journal 2 (1981), uk. 169–197.
6. au haki sawa, hadhi sawa, thamani sawa
7. Philip B. Payne, Man and Woman, One in Christ (Grand Rapids: Zondervan, 2009), uk. 41–54, anaonyesha udhaifu wa majaribio ya kuingiza mamlaka ya kiume katika Mwanzo 1-3.
8. Mara kumi na sita: Kutoka 18:4; Kumbukumbu la Torati 33:7, 26, 29; Zaburi 20:2; 33:20; 70:5; 89:19; 115:9, 10, 11; 121:1, 2; 124:8; 146:5; Hosea 13:9. Kuhusu historia ya usemi huu zaidi, taz. Aída B. Spencer, Beyond the Curse: Women Called to Ministry (Grand Rapids: Baker, 1985), uk. 23–29.
9. Ludwig Koehler, Walter Baumgartner na Johann Jakob Stamm, Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament (baadaye: HALOT), juzuu 5 (Leiden: Brill, 1994–2000), 2 (1995): uk. 811–812.
10. Isaya 30:5; Ezekieli 12:14; Danieli 11:34. Spencer, *Beyond the Curse*, uk. 23–29, anataja mambo mengine kwa undani.
11. Kinyume cha Raymond C. Ortlund Jr., "Die Gleichheit von Mann und Frau und Das Hauptsein des Mannes – 1. Mose 1-3", katika Die Rolle von Mann und Frau in der Bibel (Friedberg: 3L-Verlag, 2008), uk. 115–137 (kwa Kijerumani).
12. Au "kiongozi, mwongozaji, mkuu ... afisa ... meya wa mji ... afisa wa ikulu ... kichwa cha familia ... mtu mwenye heshima ... mhudumu wa ibada ... kuhani mkuu ... mwangalizi ... msimamizi ... kiongozi wa Israeli aliyewekwa na Yahwe" kwa mujibu wa HALOT 2:667-68. Linatumika kwa utawala wa Sauli, Daudi na Sulemani juu ya Israeli (1 Samweli 9:16; 13:14; 1 Wafalme 1:35).
13. Payne, Man and Woman, uk. 41–54, anakosoa majaribio ya kuona mamlaka ya kiume katika uumbaji.
14. **Hakuna chochote katika kitabu cha Mwanzo kinachofundisha "mpangilio wa uumbaji" unaompa mwanamume mamlaka juu ya mwanamke.** Mungu alimpa mwanadamu mamlaka juu ya mimea na wanyama walioumbwa kabla yake. Kwamba Mungu anampa uongozi yule aliyezaliwa baadaye, jambo hili linajirudia mara nyingi na linapingana na desturi ya Mashariki ya Kale ya haki ya mzaliwa wa kwanza: Isaka juu ya Ishmaeli, Yakobo juu ya Esau, Yusufu juu ya kaka zake wakubwa, Musa juu ya Haruni, Daudi juu ya kaka zake, na kadhalika. Paulo anaposema kwamba mwanamke alitoka kwa mwanamume (1 Wakorintho 11:8, 12, na kwa kudokeza katika 1 Timotheo 2:13), anafanya hivyo ili kuonyesha heshima anayostahili mtu kwa chanzo chake, awe mwanamke au mwanamume (1 Wakorintho 11:3, 12); linganisheni Payne, Man and Woman, uk. 113–139, 402-50.
15. John Piper na Wayne Grudem, "Menschlichkeit, Verständlichkeit und Hoffnung - die Kontroverse und die Sache Christi", katika Die Rolle von Mann und Frau, uk. 493–520, hapa uk. 502.
16. George W. Knight III anadai kwamba huu ni "*utawala* kwa namna ya kidikteta, isiyo na upendo" ("Die Familie und die Gemeinde: Wie sollte biblisches Mannsein und Frausein in der Praxis aussehen?", katika Die Rolle von Mann und Frau, uk. 417–432); Piper na Grudem wanadai kwamba huu ni "*utawala* ulioanguka" na si "ukichwa uliokusudiwa na Mungu"

- (“Menschlichkeit”, uk. 502), na Wayne Grudem anazungumza juu ya “aina ya utawala mkali unaodokezwa katika Mwanzo 3:16” (Evangelical Feminism and Biblical Truth [Sisters: Multnomah, 2004], uk. 123, tanbihi 45; linganisheni uk. 40, 43). Grudem angepaswa kujua kwamba mtu hawezi kuuita “utawala” huu “mkali” bila ushahidi wa kileksika. Kwa maana kurasa mbili kabla (uk. 38, tanbihi 27) yeye mwenyewe anakiri kosa: alikuwa amedai, bila ushahidi wa kileksika, kwamba neno jingine katika mstari huohuo linamaanisha “tamaa ya uadui au ya kushambulia”.
17. HALOT 2:647–48 na Francis Brown, S. R. Driver na Charles A. Briggs, *A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament* (Oxford: Clarendon, 1906), uk. 605.
 18. Kwa mfano Mambo ya Walawi 18:3; 20:23; Zaburi 106:35.
 19. Taz. Richard Bauckham, *Gospel Women: Studies of the Named Women in the Gospels* (Grand Rapids: Eerdmans, 2002).
 20. F. F. Bruce, *The Acts of the Apostles: The Greek Text with Introduction and Commentary* (toleo la 2; Grand Rapids: Eerdmans, 1952), uk. 296, anaeleza kwamba mahubiri ya Pseudo-Klementi yanamwita Yakobo “askofu wa maaskofu” na msimamizi wa kanisa la Yerusalemu na wa makanisa yote kila mahali yaliyoanzishwa ipasavyo na maongozi ya Mungu”.
 21. Paulo anamfafanua mtume kuwa mtu aliyekutana na Kristo aliyefufuka (1 Wakorintho 9:1; 15:8; Wagalatia 1:1, 15–17), aliyepokea agizo la kutangaza Injili, na anayebeba taabu na mateso ya kazi ya misheni (Warumi 1:1–5; 1 Wakorintho 1:1; 15:10; Yunia alikuwa gerezani pamoja na Paulo, Warumi 16:7). Kazi hiyo inazaa matunda (1 Wakorintho 9:1; 15:10) na inathibitishwa kwa “ishara na maajabu na miujiza” (2 Wakorintho 12:11–12). Baadhi ya tafsiri katika Warumi 16:7 zinaligeuza kuwa jina la kiume “Junias”. Lakini ushahidi kwa wingi mkubwa kabisa unaunga mkono jina la kike “Yunia”.
Ushuhuda wote unaoaminika kutoka milenia ya kwanza ya kanisa unamwona Yunia kwa kauli moja kuwa mwanamke. Taz. kazi bora ya Eldon J. Epp, Junia: The First Woman Apostle (Minneapolis: Fortress, 2005), uk. 23–81.
 22. Neno la Kigiriki **prostatis** (“msimamizi”, kwa mwanamke) limeundwa kwa maneno yanayomaanisha “kuwa mbele kwa cheo” na “kusimama”. Maana zote za maneno yanayohusiana katika Agano Jipya zinazoweza kufaa hapa zinahusu uongozi. “Kujishughulisha na” katika Tito 3:8, 14 haifai hapa. C. K. Barrett, *The Epistle to the Romans* (New York: Harper & Row, 1957), uk. 283, anapinga tafsiri ya “mfadhili (patron)”, kwa kuwa “Fibi hangeweza kuwa na uhusiano wa namna hiyo na Paulo (kwa kuwa yeye alizaliwa huru, Matendo 22:28).” Agano Jipya, kama maandiko ya Kigiriki kwa ujumla, kwa kawaida linaeleza wazo la “mfadhili” au matendo yake kwa maneno mengine. Maneno hayo yameundwa kwa maneno ya kawaida ya Kigiriki ya “jema” na “tendo”. Linganisheni Luka 22:25; Matendo 4:9; 10:38; BDAG 405; LSJ 712; Payne, *Man and Woman*, uk. 62–63.
 23. Taz. hasa Epp, Junia, uk. 23–44, 69–78, na Bauckham, *Gospel Women*, uk. 165–186.
 24. Taz. kuhusu jambo hili Payne, *Man and Woman*, uk. 69–76.
 25. Payne, *Man and Woman*, uk. 79–104, anataja sababu 42 katika muktadha wa kitamaduni, wa kihistoria, wa kitheolojia na wa kifasihi wa Wagalatia 3:28, zinazoonyesha kwamba andiko hili haliwezi kutenganishwa na maisha ya kanisa.
 26. Kamusi kuu za Kigiriki haziungi mkono tafsiri ya “kujitegemea” (inayotumika katika baadhi ya Biblia). “Kujitegemea” pia haielezi tofauti ambayo neno “lakini” linadai. Na kujitegemea si jambo linalohusika kwa namna ya pekee “katika Bwana”.
 27. Taz. Payne, *Man and Woman*, uk. 113–215 na Philip B. Payne, “Wild Hair and Gender Equality in 1 Corinthians 11:2–16” (Nywele zilizoachiliwa na usawa wa kijinsia katika 1 Wakorintho 11:2–16), *Priscilla Papers* 20, Na. 3 (Kiangazi 2006): uk. 9–18.
 28. Richard B. Hays, *First Corinthians* (Louisville: John Knox, 1997), uk. 131.
 29. Hata mtetezi wa ngazi za mamlaka George W. Knight III anakubaliana na hili; taz. “Ehemänner und Ehefrauen: Eine Parallele zu Christus und der Gemeinde – Epheser 5,21–33 und Kolosser 3,18–19” (Waume na wake: Mfano unaolingana na Kristo na kanisa – Waefeso 5:21–33 na Wakolosai 3:18–19), katika *Die Rolle von Mann und Frau* (kwa Kijerumani), uk. 203–220.
 30. Payne, *Man and Woman*, uk. 117–137, anaonyesha kwamba “chanzo” ilikuwa maana ya kawaida ya “kichwa” (*kephale*) katika Kigiriki, lakini “mamlaka” au “kiongozi” haikuwa hivyo.
 31. Payne, *Man and Woman*, uk. 319–397, anateua usahihi wa tafsiri hii.
 32. *A Greek–English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, toleo la 3 (BDAG).
 33. Henry Scott Baldwin, “An Important Word: αὐθεντέω in 1 Timothy 2:12”, katika *Women in the Church: An Analysis and Application of 1 Timothy 2:9–15* (wah. Andreas J. Köstenberger na Thomas R. Schreiner; toleo la 2; Grand Rapids: Baker, 2005), uk. 49–51. **Ushahidi wa kwanza kabisa ambamo neno la 2:12 linamaanisha bila shaka “kutumia mamlaka” unatoka karibu mwaka 370 BK (Basilius, Barua 69, mstari wa 45). Wakati wa Paulo lingeweza kumaanisha ama “kutawala kwa nguvu” ama “kujinyakulia mamlaka” yasiyotambuliwa wala kukabidhiwa. Payne, *Man and Woman*, uk. 361–397, anaorodhesha matukio na maana za kitenzi hiki na matumizi yake katika 1 Timotheo 2:12.**

34. Philip B. Payne, "1 Tim 2:12 and the Use of οὐδέ to Combine Two Elements to Express a Single Idea", NTS 54 (2008): uk. 235–253, na Philip B. Payne, "Οὐδέ Combining Two Elements to Convey a Single Idea: Further Insights", katika Missing Voices: Broadening the discussion on men, women, and ministry (Minneapolis: Christians for Biblical Equality, 2014), uk. 24–34.
35. Kwa mfano Yohane Krisostomo, Mahubiri juu ya 1 Timotheo 3:2; Grudem, Evangelical Feminism, uk. 80, anayemnukuu Josephus na maandiko ya marabi. Grudem anahoji kwa usahihi kwamba "mwanamume wa mke mmoja" "halikusudiwi kumzuia mwanamume asiyeoa (kama Yesu au Paulo) kuwa mzee wa kanisa". Kutokana na hilo inafuata bila shaka: "mwanamume wa mke mmoja" haliwezi kuwaeleza wazee wote. Hilo linapingana na dai la Grudem (uk. 263, tanbihi 107) kwamba "mwanamume wa mke mmoja" ni sharti la lazima kwa "kila" shemasi, na kwa hiyo linawazuia wanawake. Grudem anaongeza kimakosa neno "kila", ingawa katika Kigiriki cha 1 Timotheo 3:12 hakuna neno kama hilo. Douglas J. Moo, "The Interpretation of 1 Timothy 2:11-15: A Rejoinder", TJ 2 NS (1981): uk. 198–222, 211, anakubali kwamba "mwanamume wa mke mmoja" "si lazima liwazuie wanaume au wanawake wasiooa au wasioolewa kushika huduma hiyo ... itakuwa kupita kiasi kudai kwamba usemi huu bila shaka unawazuia wanawake". Lakini kauli yake inayofuata, "unaonyesha kwamba Paulo alikuwa akiwafikiria wanaume alipoandika", ni kweli kwa maana moja tu: Paulo alikuwa akifikiria kuwazuia wanaume wenye wake wengi au wasio waaminifu. Lakini hakuwa akifikiria sharti kwamba waangalizi wote lazima wawe wanaume. **Thomas R. Schreiner**, "Philip Payne on Familiar Ground: A Review of Philip B. Payne, Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters", *Journal of Biblical Manhood and Womanhood* (Machipuko 2010): uk. 33–46, 35, anakubali: "**Masharti kwa wazee wa kanisa katika 1 Timotheo 3:1-7 na Tito 1:6-9, pamoja na kauli kwamba wanapaswa kuwa wanaume wa mke mmoja, yenyewe hayawazuii lazima wanawake kutumika kama wazee wa kanisa.**"
36. Hakuna kitu kingine katika orodha hii chenye maana mbili. Liganisheni Payne, Man and Woman, uk. 445–459.
37. Kwa mfano kwa kiima kile kile, "kila mtu" (*tis*), kama hapa: Marko 8:34; 9:35; Luka 9:23; 14:25–26; Yohana 7:37–38; 9:31; 11:10; 12:26, 26, 47; 14:23; Warumi 8:9; 1 Wakorintho 3:12–15; 3:17; 5:11; 8:3, 10; 10:28; 14:24–25; 2 Wakorintho 10:7; Wagalatia 6:3–5; 2 Wathesalonike 3:14; 1 Timotheo 5:8; 6:3–5; 2 Timotheo 2:21; Yakobo 1:5–8; Ufunuo 3:20.
38. Gordon P. Hugenberger, "Women in Church Office: Hermeneutics or Exegesis? A Survey of Approaches to 1 Timothy 2:8–15", JETS 35, no. 3 (1992): uk. 341–360, 360, tanbihi 78.
39. Liganisheni Armin D. Baum, "Paul's Conflicting Statements on Female Public Speaking (1 Cor. 11:5) and Silence (1 Cor. 14:34–35): A New Suggestion", Tyndale Bulletin 65.2 (2014): uk. 252–271.
40. Gordon D. Fee, The First Epistle to the Corinthians (rev. ed.; NICNT; Grand Rapids: Eerdmans, 2014), uk. 699; pamoja na Ambrosiaster, *karibu* 375 BK.
41. Huu ni utumiaji wa kanuni ya msingi ya kuamua maandiko ya asili ya Maandiko Matakatiifu, inayojulikana kama kanuni ya kwanza ya Bengel. Inasema: "Maandiko yanayoeleza vizuri kuliko yote jinsi maandiko mengine yote yalivyotokea, kwa uwezekano mkubwa ndiyo maandiko ya asili." Taz. J. C. F. Steudel, mhariri, Gnomon of the New Testament by John Albert Bengel (limetafsiriwa na James Bandinel; limechapishwa upya Edinburgh: T. & T. Clark, 1858), Juzuu 1, uk. 13–19.
42. Katika Tamko la Chicago juu ya kutokuwa na kosa kwa Biblia, Kifungu cha 10, imeandikwa: "Tunathibitisha kwamba uvuvio, kwa usahihi kabisa, unahusu tu maandiko ya asili ya Maandiko, ambayo kwa uongozi wa Mungu yanaweza kubainishwa kwa usahihi mkubwa kutoka katika nakala za mkono zinazopatikana. Tunathibitisha pia kwamba nakala na tafsiri za Maandiko Matakatiifu ni Neno la Mungu kwa kadiri zinavyowasilisha maandiko ya asili kwa uaminifu." Vivyo hivyo katika Kifungu cha 6 imeandikwa: "Tunathibitisha kwamba Maandiko Matakatiifu yote na sehemu zake zote, hadi maneno ya maandiko ya asili, yalitolewa kwa uvuvio wa Mungu." Kwa hiyo hapa uvuvio unathibitishwa tu kwa maneno ya asili, si kwa nyongeza za baadaye.
43. D. B. Wallace, "Reconsidering 'The Story of Jesus and the Adulteress Reconsidered'", NTS 39 (1993): uk. 290–296; D. A. Carson, The Gospel according to John (PNTC; Grand Rapids: Eerdmans, 1991), uk. 333, anaandika: "Zile [nakala za mkono] zilizo nayo [Yohana 7:53–8:11] zina kiwango cha juu kiasi cha tofauti za maandiko. ... Wengi wa mahali tofauti inapowekwa unathibitisha kwamba mistari hii si ya asili." Lakini Carson huyo huyo, kwa kujipinga, anaita matumizi ya Fee ya kanuni hizo hizo kwa 1 Wakorintho 14:34–35 kuwa "dhaifu na ya kubahatisha": "'Silent in the Churches': On the Role of Women in 1 Corinthians 14:33b–36", katika: Recovering Biblical Manhood and Womanhood, uk. 140–153, hapa uk. 142.
44. Katika maandiko yote mawili kunapatikana kwa mfano: tofauti nyingi za maandiko, mahali tofauti yanapowekwa katika nakala za mkono, matumizi ya maneno yasiyo ya kawaida kwa mwandishi wa kitabu, kukatika kwa mtiririko wa mawazo au wa mada, pamoja na alama za pembeni au maelezo ya pembeni yanayoonyesha kwamba maandishi wa nakala waliona tatizo la maandiko. Zaidi ya hayo, nakala ya mkono muhimu kuliko zote ya Agano Jipya, Codex Vaticanus, katika hali zote mbili ina alama ya tofauti ya maandiko – hasa mahali ambapo kifungu husika kinaanza. Payne, Man and Woman, uk. 232–256, anaeleza sifa hizi.

45. Sehemu hii inatumia maneno ya sura hii kwa maana ngeni, isiyo ya Paulo. Maandiko haya yanapingana na lengo la mafundisho kanisani. Usemi “kama vile torati isemavyo” haupatani na theolojia ya Paulo wala mtindo wake. Inaliweka chini kundi dhaifu la kijamii (wanawake), ambalo kwa kawaida Paulo analitetea. Msamiati wake unafanana na ule wa maandiko ya baadaye katika 1 Timotheo 2:11-15. Katika Waraka wa Kwanza kwa Wakorintho ni mistari hii tu inayoelekezwa kwa watu “katika makanisa”. Zaidi ya hayo, sehemu hii inapatana na nia inayoeleweka kwa nyongeza ya namna hiyo: kuwanyamazisha wanawake. Payne, *Man and Woman*, uk. 257–265, anaeleza tofauti hizi.
46. Joseph A. Fitzmyer, *First Corinthians* (New Haven: Yale, 2008), uk. 500. Kim Haines-Eitzen, *The Gendered Palimpsest: Women, Writing, and Representation in Early Christianity* (New York: Oxford, 2012), uk. 62, anasema hivi juu ya “karibu wasomi wote leo”. Angalau tafiti sitini na mbili za maandiko zinahoji kwamba hii ni nyongeza ya baadaye. Linganisheni Payne, *Man and Woman*, uk. 226–227; sababu zake uk. 225–267; Fee, *First Corinthians*, uk. 780–792.